

WIJ DOET
'T SAMEN!

GEMEENTE AALTEN
OOST GELRE EN
WINTERSWIJK

Erfgoednota

Oost Achterhoek
2021 - 2024

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Erfgoednota 2021- 2024	5
Wi-j doet 't samen!	6
Een korte blik terug en vooral vooruit...	6
Doel nota	6
Ambities	6
Onbegrensd erfgoed	7
Wat zeggen onze partners	9
Rijk: Erfgoed telt	10
Provincie Gelderland: Beleef het mee!	11
Beleid Regio Achterhoek: 'Groeien, maar dan in kwaliteit'	13
Vrijtijdsagenda achterhoek 2020-2030	14
Europese subsidieprogramma's: Leader Achterhoek	15
Grensoverschrijdende samenwerking: Immer Besser	16
Vakberaad Cultuurhistorie Achterhoek: Ervaringen delen	17
Partners uit onze gemeenten: Krachten bundelen	18
Opnieuw D'r an	19
Energietransitie en erfgoed	20
Een toekomst voor historische interieurs	22
Kerkenvisie Oost Achterhoek	26
Een nieuwe tijd. Wederopbouw in de Achterhoek.	28
Cultuur- en Erfgoedpact	30
Erfgoed en Ruimtelijke ordening	31
Wat staat er in de Erfgoedwet?	33
Omgevingswet versus Erfgoedwet	33
Vrijkomende (agrarische) bebouwing	35
Erfgoed inzetten bij (ruimtelijke) opgaven:	36
Instandhouding Erfgoed	37
Immaterieel Erfgoed	38
Landschap	41
Gemeentelijke monumenten	42
Erfgoedloket	42
Vrijwilligers van groot belang	43
Oudheidkundige verenigingen	44
Erfgoed Gelderland: Het Verhaal van Nederland	44
Musea	44
Erfgoedklusbrigade	45
Boerderijstichting Achterhoek	46
Informatiebeheer en -ontsluiting	47
Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers (ECAL)	48
Euregionaal Historisch Documentatiecentrum	48
Digitalisering	48
Lokale projecten	49
Aalten	50
Oost Gelre	52
Winterswijk	53
Communicatie	55
Uitvoeringsagenda	55
Bijlage 1	61

Inleiding

Met de Erfgoedbeurs op 2 november 2015 startte de samenwerking van de drie gemeenten op het gebied van Erfgoed. De beurs en vele gesprekken met monumenteigenaren, erfgoedcommissies, historische verenigingen en andere waardevolle partners, leidde tot de Erfgoednota Wi-j doet 't samen 2017-2020.

De samenwerking heeft laten zien dat vele handen licht werk kunnen maken, maar ook dat gezamenlijke krachten leidden tot grotere resultaten.

Het onderzoek naar historische interieurs, de energie-scans voor monumenteigenaren en de start van de kerkvisie Oost Achterhoek, zijn voorbeelden van projecten die we als individuele gemeente niet zo groots hadden kunnen oppakken. Maar daarover verder in deze nota meer. Dat er al veel in gang was gezet en ook het nodige gerealiseerd, bleek tijdens onze eigen tussentijdse evaluatie eind 2018. Op de Erfgoeddag in februari 2020 in het Koptisch Orthodox Klooster in Lieveelde bleek nog eens duidelijk hoe ons Erfgoed leeft. Daar werd door de vele aanwezigen op een mooie manier ons eigen gevoel, dat we samen goed bezig zijn, bevestigd.

Door projecten samen uit te voeren, kregen deze een bovenlokaal karakter en groter belang. Hierdoor konden we gebruik maken van provinciale en landelijke subsidies en regelingen. Met de beschikbare financiële middelen van de gemeenten kon zo meer worden bereikt. Ook voor externe partijen is het interessant gebleken om met drie samenwerkende gemeenten in zee te gaan. We werden bijvoorbeeld als klankbord gebruikt door organisaties, om hun beleidsvoornemens te bespreken en om te horen welke wensen en behoeften er bij de gemeenten leven.

Tijdens de Erfgoeddag is de nodige input geleverd voor activiteiten in de nieuwe beleidsperiode. Een overzicht van deze activiteiten vindt u in het uitvoeringsagenda 2021-2024. Naast de gezamenlijke projecten van de drie gemeenten hebben we ook aandacht voor lokale projecten. Elke gemeente legt hierin zijn eigen accenten, die passen bij de identiteit van de specifieke plek. Ook kleinschalige projecten kunnen tot resultaten leiden om trots op te zijn.

Wij gaan vol enthousiasme verder met onze samenwerking. We geven een vervolg aan lopende projecten, pakken nieuwe thema's op, leggen verbindingen en haken aan, daar waar zich kansen en ontwikkelingen voordoen. Dit doen we samen met onze partners en onze burgers, zodat we nog meer betekenis kunnen geven aan het erfgoed in de Oost Achterhoek.

Erfgoednota

2021 - 2024

Wi-j doet 't samen!

Ons cultureel erfgoed is van groot belang voor ons historisch besef en onze gezamenlijke identiteit. Het levert een belangrijke bijdrage aan de economie, de maatschappij en het toerisme. Ook draagt het bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en bewoners.

Erfgoed is te verdelen in materieel en immaterieel erfgoed. Onder materieel erfgoed verstaan we historisch landschap, archeologie, geologie, historische (stede) bouw, musea en archieven. Bij immaterieel erfgoed kunt u denken aan geschiedenis, verhalen, gewoonten en gebruiken. In deze beleidsnota besteden we aandacht aan de verschillende vormen van erfgoed in onze gemeenten. Voor de onderdelen archeologie, geologie, musea en landschap zijn separate beleidsnota's en uitvoeringsprogramma's. De diverse nota's samen vormen een breder erfgoedbeleid.

01_EEN KORTE BLIK TERUG EN VOORAL VOORUIT...

Uit de evaluatie van de Erfgoednota 2017-2021 blijkt dat de gezamenlijke erfgoednota 'Wi-j doet 't samen!' ons allen veel brengt. We staan nog steeds achter de door ons geformuleerde ambities. En, om het in erfgoedtermen te houden, 'hergebruik gaat voor vernieuwen'. Daarom blijven we de aankomende periode verdere invulling aan onze ambities geven. Geen grote koerswijzigingen, maar een stap verder in onze ingezet- te ontwikkelingen en het bereiken van onze ambities.

02_DOEL NOTA

Doel van de nota is:

Het vaststellen van ambities voor de instandhouding en ontwikkeling van het erfgoed, zodat dit:

- op een goede wijze kan worden doorgegeven aan de volgende generatie;
- een inspiratiebron en motor kan zijn voor nieuwe ontwikkelingen;
- een verbinding vormt tussen diverse beleids- terreinen, organisaties en de drie gemeenten;
- de identiteit onderstreept en versterkt.

03_AMBITIES

Vanuit de inbreng van vele samenwerkingspartners zijn in 2017 vier ambities vastgesteld. Deze ambities blijken bij de evaluatie maar ook tijdens de Erfgoed- dag 2020 goed aan te sluiten bij de wensen van vele eigenaren, gebruikers en partners. Ze geven houvast en het merendeel van onze projecten geeft invulling aan verschillende van onze ambities. Daarom blijft onze inzet gericht op:

Samen werken aan en met Erfgoed

Duurzame instandhouding Erfgoed

Identiteit benutten voor de beleving van Erfgoed

Kennis vergroten en delen, inspiratie voor jong en oud

Onbegrensd erfgoed

Met deze nota bouwen we als drie Oost-Achterhoekse gemeenten verder aan ons erfgoedbeleid. De samenwerking bevalt goed, is succesvol. Alleen ga je misschien sneller, maar samen kom je verder. Met hier en daar andere accenten en een aantal nieuwe thema's werken we verder aan onze ambities.

Voor mijn foto heb ik een locatie gekozen die uitleg behoeft. Ik sta namelijk net over de grens in Duitsland, bij de Wasserburg Anholt. Een prachtig kasteel met een mooie kunstcollectie, zelfs een Rembrandt, en een uitgebreid archief. Tot 1612 was deze burcht ook de plaats waar de Heer van Bredevoort zetelde. De Vrouwe van Bredevoort had tijdens Opstand tegen de Spaanse overheersers geweigerd de kant van Willem van Oranje te kiezen en dat kwam haar duur te staan. De Staten-Generaal ontnam haar rechten en gaf de Heerlijkheid aan Prins Maurits die in 1597 Bredevoort veroverd had. Ik wil maar zeggen, de Heerlijkheid van Bredevoort, die nog steeds Aalten, Bredevoort, Dinxperlo en Winterswijk omvat, had zo maar aan de Duitse kant van de grens kunnen liggen. Die grens is ook pas in 1765 vastgelegd en was dus eeuwenlang onduidelijk en betwist.

Tijdens deze beleidsperiode gedenken we dat Bredevoort twee keer werd veroverd in de beginjaren van de opstand. In 1572 kwam de Opstand pas echt op gang en dus zou je 1572 ook wel het geboortjaar van ons land kunnen noemen. We kijken hoe we samen met onze bewoners en in samenwerking met andere partijen, landelijk en provinciaal, hier aandacht aan kunnen geven. De geboorte ging niet zonder slag of stoot, de weeën deden pijn. Vrijheid en tolerantie spraken niet voor zich en werden zwaar bevochten met wederzijdse wreedheden en vervolging. De Achterhoek lag jarenlang in de frontlinie en leed enorm.

Daarnaast viert in 2022 Bocholt 800 jaar stadsrechten. Op tal van manieren is onze geschiedenis met die van Bocholt verweven. We onderzoeken of en hoe we kunnen aanhaken bij de feestelijkheden bij de burenen.

Beide voorbeelden maken duidelijk dat onze geschiedenis en dus ons erfgoed niet los te zien was en is van onze Duitse burenen. Ik hoop dus, ook als portefeuillehouder grensoverschrijdende samenwerking, dat we in deze periode een extra accent kunnen leggen bij de samenwerking met onze burenen over de grens. Die Zusammenarbeit is gut aber kann noch viel besser!

Anton Stapelkamp
Burgemeester gemeente Aalten
Portefeuillehouder cultuur en immaterieel erfgoed

Wat zeggen onze partners?

Samenwerking met onze partners op het gebied van het erfgoed is onontbeerlijk. We zijn afhankelijk van elkaar en komen alleen samen verder, wanneer we invulling willen geven aan onze ambities en onze doelen willen bereiken. Het beleid van onze partners vormt in belangrijke mate het kader voor onze beleidslijnen en ons uitvoerings-programma. Aansluiting bij hun prioriteiten en uitgangspunten biedt kansen voor onze gemeenten, organisaties en burgers. Daarom starten we onze nota met de context, waarbinnen ons beleid vorm krijgt.

01_RIJK Erfgoed telt

Het kabinet heeft oog voor de waarde van erfgoed en investeert er ook flink in. In de brief 'Cultuur in een open samenleving' heeft het kabinet de plannen uit het regeerakkoord uitgewerkt. De beleidsbrief Erfgoed Telt uit 2018 gaat specifiek in op het erfgoedbeleid. De nadruk ligt hierbij op instandhouding en herbestemming, de leefomgeving en de verbindende kracht van erfgoed.

Samenwerking binnen projecten

In de afgelopen periode hebben we in de volgende projecten de samenwerking gevonden met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de provincie Gelderland:

- Week Erfgoed en Ruimte (WEER) samen met 11 Achterhoekse gemeenten. Tijdens deze week zijn diverse workshops/symposia/educatieprojecten door de gehele Achterhoek gegeven;
- Als vervolg op de WEER is het project 'Een nieuwe tijd, wederopbouw in de Achterhoek' gestart. Dit wederom met 11 gemeente samen. Een nieuwe tijd is één van de eerste projecten, waarmee het rijk een zogeheten 'Erfgoeddeal' gesloten heeft. Een resultaat om trots op te zijn;
- Historische interieurs;
- Kerkensie Oost Achterhoek.

Aanvullend beleid

In april 2020 is door de RCE aanvullend beleid gepresenteerd voor de erfgoedthema's archeologie, militair erfgoed, herinneringserfgoed en erfgoed van na 1965 (Post 65). Naast het gericht aanwijzen van monumenten en de bescherming van erfgoed via de ruimtelijke ordening, ligt de nadruk nu ook op

het beschermen van erfgoed door betekenisgeving: *"Inzetten op het vertellen van verhalen van, voor en door de samenleving beschouw ik als een aanvullend middel om erfgoed te beschermen. Wie de verhalen achter het erfgoed kent, wil het graag doorgeven."* Voor alle thema's geldt dat de minister meer ruimte wil bieden voor het perspectief van vrijwilligers en betrokken burgers.

ERFGOED EN LEEFOMGEVING

Het feit dat erfgoed voor een belangrijk deel het karakter en de kwaliteit van onze leefomgeving bepaalt, is aanleiding om bij de belangrijke planologische processen het erfgoed goed in beeld te houden. Voor die gebiedsgerichte erfgoedzorg gaat het op dit moment onder andere om de nieuwe Omgevingswet, de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en enkele andere rijkstrajecten. Op het gebied van erfgoed en leefomgeving zoekt de RCE de samenwerking met gemeenten en provincies, zeker in het kader van de implementatie van de Omgevingswet.

KENNISONTWIKKELING EN SAMENWERKING

Uit de verkenningen wordt duidelijk, dat op een aantal vlakken verdere kennisontwikkeling nodig is. Vooral naar het erfgoed uit de perioden die dicht bij ons staan: Post 65 en de Koude Oorlog. Er komt een platform over archeologisch onderzoek naar de Tweede Wereldoorlog en een kenniskader over conflictarcheologie.

Waar mogelijk zoeken we als (Oost) Achterhoek de samenwerking op met het Rijk. We onderhouden het netwerk dat in de afgelopen periode is opgebouwd.

02_PROVINCIE GELDERLAND Beleef het mee!

De provincie Gelderland zit in het laatste jaar van het beleidsprogramma 2017 - 2020 'Cultuur en Erfgoed; Beleef het mee! Het speerpunt in dit programma is dat cultuur en erfgoed toegankelijk zijn voor de inwoners van Gelderland. Zodat iedereen ervan kan genieten.

De belangrijkste erfgoed accenten in dit programma:

- We zoeken de balans tussen de economische, maatschappelijke en intrinsieke waarde van cultuur en erfgoed. Cultureel ondernemerschap is belangrijk en dat vinden we terug in de economische waarde.
- We gaan uit van de maatschappelijke opgaven en leggen bewust verbanden met andere sectoren en provinciale kerntaken.
- We kiezen voor een stevige Gelderse basis die continuïteit waarborgt. Daarnaast is er ruimte voor nieuwe initiatieven binnen de flexibele programmeerruimte.
- Functioneel gebruik van ons erfgoed krijgt aandacht: Erfgoed dat goed gebruikt wordt, komt optimaal tot zijn recht.
- We werken aan nieuwe manieren van samenwerking, waardoor de uitvoeringskwaliteit van restauraties en archeologie wordt vergroot.
- Museumbeleid krijgt aandacht en meer middelen. Musea zijn niet alleen belangrijk voor de identiteit en leefbaarheid van de Gelderse regio's maar ook als economische en toeristische factor.
- We stimuleren cultuureducatie en participatie, waarbij we bijzondere aandacht geven aan educatie van basisschoolleerlingen.

Nieuwe periode (2021-2024)

In april 2020 hebben de Gedeputeerde Staten van Gelderland met een brief aan Provinciale Staten aangegeven hoe zij restauratie, herbesteding en verduurzaming van Gelders monumentaal erfgoed vanaf nu willen gaan ondersteunen. Binnen de nieuwe werkwijze (2021-2024) is niet subsidie, maar de restauratie, herbesteding of verduurzaming van het monument het uitgangspunt. Naast subsidie wordt een breed palet van instrumenten aangeboden, zoals inhoudelijke advisering over verduurzaming of een lening van het Nationaal Restauratiefonds.

Om het Gelderse erfgoed in stand te houden, richt de provincie zich op drie aspecten.

- **Restauratie.** Een goede bouwkundige staat is de basis van een monument. Restauraties door gekwalificeerde aannemers, zorgen ervoor dat de gebouwen met behoud van historische waarden in stand worden gehouden;
- **Herbesteding.** Leegstand van monumenten komt steeds vaker voor. Dit geldt in belangrijke mate voor kerken, maar ook voor erfgoed met een maatschappelijke functie zoals scholen. Leegstand betekent verval: voor het monument zelf maar ook voor de omgeving. Provincie wil (dreigende) leegstand van monumenten aanpakken door gemeenten en eigenaren te helpen met het vinden van een passende bestemming;
- **Energieaanpak.** Het verduurzamen van de gebouwde omgeving is één van de belangrijkste maatschappelijke opgaven van de komende tijd. De energieaanpak van monumenten vormt een extra uitdaging vanwege de complexiteit die de historische gebouwen met zich meebrengen. Gelukkig beseffen steeds meer eigenaren dat er veel verschillende duurzaamheidsmaatregelen mogelijk zijn.

Samenwerking Oost Achterhoek met Provincie Gelderland

De afgelopen beleidsperiode hebben we intensief samengewerkt met de provincie Gelderland. Hierdoor hebben we onze gezamenlijke beleidsdoelen om kunnen zetten in concrete in uitvoeringsprojecten. Projecten die we uitvoeren als drie gemeenten, maar ook die we samen uitvoeren met meer Achterhoekse gemeenten. Er zijn ook individuele gemeentelijke projecten uitgevoerd in samenwerking met de provincie.

Regionale uitvoeringsprojecten die we samen met de provincie hebben uitgevoerd zijn o.a.:

- Week Erfgoed en Ruimte in de Achterhoek;
- Cultuur- en Erfgoedpact Achterhoek;
- Een nieuwe tijd, wederopbouw in de Achterhoek;
- Historische interieurs;
- Energiescans voor monumenten;
- KaDEr project samen met de TU Delft.

De samenwerking is zeer waardevol gebleken en deze willen we de komende beleidsperiode graag voortzetten.

“Wie de verhalen achter het erfgoed kent, wil het graag doorgeven.”

03_BELEID REGIO ACHTERHOEK

De visie van de Regio Achterhoek luidt: “Onze ambitie is om te ‘groeien, maar dan in kwaliteit’. Daar hoort een ander verdienmodel bij. We willen samen met het Rijk en de provincie tot dit nieuwe verdienmodel komen. Smart living en Smart economy zijn hierbij onze leidende principes.”

Eén van de doelen die de Regio Achterhoek zich in de Achterhoek Visie 2030 heeft gesteld is “De leefbaarheid blijft op peil door een integrale aanpak met aspecten als cultuur, voorzieningen en sociale cohesie”.

Een van de ‘Uitgangspunten voor wonen en vastgoed in de Achterhoek’, binnen het onderdeel Smart Living is: **Leefbaarheid is meer dan wonen** en daarom wordt gezocht naar verbindingen die de leefbaarheid versterken (bijvoorbeeld cultuur, voorzieningen en initiatieven die de sociale cohesie versterken).

DE REGIO DEAL

De Regio Deal Achterhoek 2019-2022 is een overeenkomst tussen het Rijk (zes ministeries) en de Achterhoek (provincie Gelderland en de Achterhoek Board). Zij willen met een samenhangende aanpak de brede welvaart van inwoners en bedrijven in de Achterhoek vergroten. De Regio Deal Achterhoek is een vierjarig investeringsprogramma (2019–2022) van minimaal € 40 miljoen en draagt bij aan diverse opgaven uit het Regeerakkoord “Vertrouwen in de toekomst” van het kabinet Rutte III en aan nationale beleidsdoelstellingen.

Transitie leegstaand vastgoed

De Achterhoek Visie 2030 vormt de basis voor de Regio Deal. Leegstaande bebouwing vormt een aandachtspunt binnen de Regiodeal. Er is een

uitgebreide aanpak opgenomen om de leegstand aan te pakken. Behoud van erfgoed door een passende nieuwe bestemming sluit aan bij deze aanpak. Een eerste voorbeeld is kennisuitwisseling. Het Kennisplatform Transformatie van vastgoed speelt in op thema’s die ook in deze erfgoednota benoemd zijn. Binnen de Regio Deal is speciale aandacht voor het vitale buitengebied.

Vitaal buitengebied

“Er dreigt verpaupering van het buitengebied en verrommeling van het landschap door leegstaande boerderijen, schuren en stallen. Hoe blijft de Achterhoekse landelijke omgeving vitaal en leefbaar?”, zo stelt de Regio Deal.

Met een strak plan voor het buitengebied, wil men het tij keren:

- de ontwikkeling van het buitengebied staat in het teken van gezond en veilig wonen: lege stallen krijgen een herbesteding of worden opgeruimd en asbestdaken worden gesaneerd;
- er komen nieuwe economische activiteiten. Ondernijning heeft geen voedingsbodemeer;
- circulaire landbouw verbindt de agrarische sector sterker met de omgeving en zorgt voor meer biodiversiteit en behoud van natuur en landschap.

Behoud en herbesteding van erfgoed kan een bijdrage leveren aan deze opgave en een economische bijdrage leveren aan het buitengebied.

04_VRIJETIJSAGENDA ACHTERHOEK 2020-2030

In juli 2020 hebben 8 colleges van B&W in de Achterhoek, waaronder de colleges van Aalten, Oost Gelre en Winterswijk, de Vrijetijdsagenda 2020-2030 vastgesteld. Hierin worden ambitie, uitgangspunten en speerpunten vastgesteld als basis voor verdere investering in de vrijetijdssector. Aan de agenda wordt een Uitvoeringsprogramma t/m 2023 gekoppeld, met daarin concrete acties per speerpunt.

Eén van de uitgangspunten is dat we de vrijetijdssector willen laten groeien, maar tegelijkertijd balans zoeken tussen economisch rendement en een prettige leefomgeving met aandacht voor behoud van onze natuur, identiteit, cultuur en erfgoed. Cultuur en erfgoed zijn daarnaast belangrijke pijlers aan de vraagkant, de 'reason-to-travel'. We willen zowel uitbreiding van aanbod als verbeterde ontsluiting / beleving van verhalen (storytelling) stimuleren. In de agenda wordt dan ook de realisatie van cross sectorale initiatieven, waaronder met/vanuit het beleidsterrein erfgoed

ondersteund. Dit sluit naadloos aan op de ambitie 'Identiteit benutten voor de beleving van erfgoed' in het erfgoedbeleid.

Concreet hebben de volgende speerpunten en acties in de Vrijetijdsagenda raakvlak met (cultureel) erfgoed:

"Aanbod ontwikkelen; de beleefbaarheid van de Achterhoek vergroten":

- onderzoek naar de vitaliteit van dagrecreatie; we gaan onderzoeken hoe vitaal de dagrecreatiesector in de Achterhoek op dit moment is en waar ruimte is voor nieuwe- of een doorontwikkeling van bestaande initiatieven.
- stimuleren en ondersteunen van beeldbepalende initiatieven; dit betreft gemeente- en bedrijfsoverstijgende initiatieven maar ook lokale initiatieven waar de hele Achterhoek van kan profiteren; de 'reasons tot travel', denk daarbij aan o.a. bezoekerscentra, elk-weer-voorzieningen, waterbeleving, Silo art route.

*"Identiteit benutten
voor de beleving van
erfgoed"*

"Gastvrijheid in de regio bevorderen":

- Storytelling; we gaan bijdragen aan ontsluiting van locaties en verhalen door middel van digitale toepassingen (denk aan industrieverleden, 80-jarige oorlog).

"Positie VE-sector binnen de Achterhoek versterken, verbinding met andere sectoren intensiveren"

- actie stimuleren en ondersteunen cross-sectorale initiatieven (gedacht wordt aan elk jaar een thema, bijv. erfgoed).

Bij de uitwerking van genoemde acties wordt actief de samenwerking gezocht met partijen uit het cultuur/erfgoedveld. Daarnaast blijft de aandacht voor de promotie via thematische campagnes, bijvoorbeeld de museumcampagne, van St. Achterhoek Toerisme en zetten we in op kennisontwikkeling en kennisdeling.

05_EUROPESE SUBSIDIE-PROGRAMMA'S

De Achterhoek heeft sinds 2016 de LEADER-status. LEADER Achterhoek heeft subsidie beschikbaar voor lokale initiatieven en goede ideeën die de leefbaarheid op het platteland verbeteren. Voor de periode 2016-2022 is een bedrag van 7 miljoen beschikbaar voor cofinanciering van projecten. Hiervan is in de periode 2016-2018 bijna 3 miljoen besteed.

LEADER is voor iedereen. Inwoners, verenigingen, buurtbesturen, bedrijven en maatschappelijke organisaties uit de zeven deelnemende gemeenten,

kunnen zowel individueel als in groepsverband een subsidieaanvraag indienen.

LEADER projecten moeten voldoen aan een of meerdere van de volgende doelstellingen:

- Het project versterkt de saamhorigheid, de sociale cohesie. Het levert een bijdrage aan vitale dorpen en kleine kernen op sociaal en economisch gebied;
- Het project geeft een impuls aan de circulaire economie, het versterkt hergebruik van materialen en grondstoffen;
- Het project verbetert de kwaliteit van de recreatie en het toerisme in de Achterhoek;
- Het project heeft te maken met (h)eerlijke streekproducten en levert een bijdrage aan de Heerlijkheid Achterhoek;
- Er samenwerking met andere projecten binnen de Achterhoek;
- Het is een grensoverschrijdend project waarbij er samenwerking is met LEADER gebieden over de grens.

Met deze doelstellingen biedt LEADER kansen voor erfgoedprojecten in de Oost-Achterhoek. Een van de erfgoedinitiatieven die gebruik maakt van LEADER is de Boerderijenstichting Achterhoek.

06_GRENSOVERSCHRIJDENDE SAMENWERKING

De aandacht voor de samenwerking met Duitsland is de afgelopen jaren fors gegroeid. Al in 1958 werd de EUREGIO opgericht, als eerste Europese grensoverschrijdende organisatie waarin lokale en regionale overheden met elkaar samenwerken. Sinds 2016 is het zelfs een formele Duits-Nederlandse gemeenschappelijke regeling, met haar kantoor in Gronau. De EUREGIO zet zich in voor het wegnemen van grens gerelateerde barrières en ondersteunt gemeenten, “grensburgers”, bedrijven en organisaties om te profiteren van de kansen die de grenssituatie biedt.

Interreg

De EUREGIO heeft tevens het management van het INTERREG IV A-programma ‘Deutschland-Nederland’ op zich genomen. Het programmamanagement adviseert gemeenten, overheidsinstellingen en organisaties over de subsidiemogelijkheden voor de grensoverschrijdende samenwerking. Er zijn bijvoorbeeld subsidiemogelijkheden tot € 1.000 voor grensoverschrijdende ontmoetingen en voor intensievere en langdurige grensoverschrijdende projecten zijn subsidies tot € 25.000,- beschikbaar. Meer info via euregio.eu/nl/subsidie

Samenwerking

De Stichting Culturele Grenscontacten Achterhoek-West Münsterland bestaat inmiddels 58 jaar en zij organiseert culturele activiteiten aan beide kanten van de grens, waarbij de deelnemers ook altijd van beide kanten van de grens komen. De gemeenten in de Oost Achterhoek zijn alle drie direct gelegen aan de grens en er wordt groot belang gehecht aan de grensoverschrijdende samenwerking. Ook op Achterhoeks niveau wordt er samengewerkt met de gemeenten over de grens, bijvoorbeeld binnen het project 75 jaar vrijheid.

Belangrijk voor het grensoverschrijdende netwerk van onze regio zijn de Grenzhoppers.

Grenzhoppers

Grenzhoppers is een vrijwillig samenwerkingsverband van Nederlandse en Duitse gemeenten, bedrijven en sociaal-culturele organisaties in de grensregio Achterhoek-Borken. Begin 2020 kende het netwerk 400 deelnemers. Het biedt een regionaal platform voor kennisdeling. Daarnaast faciliteert het de

“Uitbouwen van de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van cultuur”

uitvoering van uiteenlopende grensoverschrijdende projecten en activiteiten. Er zijn periodieke thematische werkgroepen en grootschalige jaarlijkse netwerkevenementen. Hierbij wordt intensief samengewerkt met zowel lokale als regionale partners.

Memorandum

Voor de samenwerking tussen Oost Nederland en Munsterland is een memorandum opgesteld. Het is een convenant waarin een aantal thema's is vastgelegd, waar partijen zich de komende periode op willen focussen. Het memorandum is mede ondertekend door de Provincie Gelderland en Regio Achterhoek. Een van de zaken die men op grond van het convenant verder wil uitbouwen, is de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van cultuurtoerisme.

Immer besser

De gemeenten in de Oost Achterhoek willen een bijdrage leveren aan grensoverschrijdende lokale en regionale projecten. Binnen het beleidsterrein toerisme wordt veel aandacht geschonken aan de samenwerking met Duitsland en aan initiatieven om de Duitse gast met een aansprekend cultuurhistorisch aanbod naar onze grensstreek te trekken. Er zijn initiatieven om het onderwijs verbinden met het grensoverschrijdend culturele aanbod, bijvoorbeeld door modules aan te bieden. We willen de leefbaarheid en toekomstbestendigheid van de (kleine) kernen aan de grens bevorderen door grensoverschrijdende samenwerking tussen verenigingen, vrijwilligers en belanghebbenden aan te jagen en waar nodig/mogelijk te faciliteren via onze beleidsadviseurs grensoverschrijdende samenwerking.

Een mooi voorbeeld van grensoverschrijdende samenwerking, waarbij onderwijs wordt verbonden met het grensoverschrijdend culturele aanbod, vormen de onlangs ontwikkelde modules - Museen im Grenzraum erleben.

Ulrike Schwarz, van de Bezirksregierung Münster, zegt het volgende over dit initiatief: *“Entlang der deutsch-niederländischen Grenze befinden sich eine Reihe von Museen, die sich Themen widmen, die häufig relevant sind für die Bevölkerung diesseits und jenseits der Grenze. Diese Themen werden aus unterschiedlichen Perspektiven wahrgenommen und bearbeitet. Die verschiedenen Deutungsmuster machen dann auch die kulturellen Unterschiede aus, die durch die andere Sozialisation erworben wurden und handlungsleitend sind.*

In diesem Sinne haben wir uns auseinandergesetzt mit dem Nationalen Onderduikmuseum in Aalten, mit dem Leben an der Grenze in Dinxperlo (NL) und Suderwick (D), mit dem Museum Villa Mondriaan in Winterswijk und mit dem Rijksmuseum Twenthe in Enschede. Weitere Museen werden folgen.

Die in den Museen vorgefundenen Exponate und deren Aufbereitung lassen sich im schulischen Zusammenhang gut unterschiedlichen Fächern wie Geschichte, Erdkunde, Kunst oder auch Musik zuordnen. Ein Blick in die jeweiligen Lehrpläne der verschiedenen Schulformen und Schulstufen legt nahe, unterschiedliche Auseinandersetzungen auf unterschiedlichen Niveaus und Schulstufen zu ermöglichen.”

Meer informatie over de modules: bezreg-muenster.de/de/schule_und_bildung/begegnung-nl/museumsmodule/index.html

07_VAKBERAAD CULTUURHISTORIE ACHTERHOEK

Vier keer per jaar komen de vakspecialisten op het gebied van erfgoed van de gemeenten in de regio Achterhoek bij elkaar. De gemeenten Lochem, Zutphen en Doesburg sluiten nu al enige jaren aan. Ook de Provincie Gelderland is een vaste partner in het

vakberaad. Bij twee van de vakberaden schuiven naast de gemeenten en Provincie ook andere partners uit het veld aan. Dit zijn bijvoorbeeld de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Monumentenwacht en het Gelders Genootschap. Deze twee vakberaden worden door het samenwerkingsverband Cultuurhistorie Gelderland georganiseerd.

Tijdens het vakberaad speelt uitwisseling van kennis een grote rol en leren we van elkaars ervaringen. Het vakberaad krijgt steeds meer een vastere vorm, waardoor er nu op vakberaad-niveau ook gemeenschappelijke doelen worden uitgewerkt tot projecten. Het project 'Een Nieuwe tijd, wederopbouw in de Achterhoek', is daar een voorbeeld van. De komende jaren willen we deze samenwerking blijven ondersteunen. Door samenwerking kunnen we bijzondere projecten realiseren, waarin we willen investeren.

08_PARTNERS UIT ONZE GEMEENTEN

Tijdens de Erfgoeddag op 13 februari 2020 zijn we in gesprek gegaan met de vele samenwerkingspartners (eigenaren monumenten, historische verenigingen, uitvoerende bedrijven etc.) uit onze gemeente. In [bijlage 2](#) is een overzicht van de wensen en aandachtspunten komende beleidsperiode.

In het kort is de vraag gericht op de volgende Thema's:

- **Communicatie, zichtbaarheid, participatie**
Meer promotie en kennisdeling over bijvoorbeeld bestaande regelingen en technische kennis, maar ook over erfgoedwaarden en verhalen. Waarbij marketing van erfgoed ook als duidelijke kans wordt gezien.
- **Aandacht voor specifieke vormen van erfgoed**
Denk aan streektaal maar ook aan ambachten en funerair erfgoed.
- **Erfgoed en Ruimtelijke Ordening**
Eigenaren wensen een pro-actieve houding en denken in mogelijkheden als het gaat om (her)bestemmingen van monumenten. Ruimte in beleid voor economische dragers in erfgoed.
- **Kennis en educatie**
Kennis uit onderzoeken, database informatie delen maar ook kennis van verhalen en ambachten.
- **Duurzaamheid**
Verduurzamen van monumenten (energie), vormen van collectieven maar ook toekomstbestendigheid van erfgoed.
- **Subsidies**
Wens voor behoud bestaande subsidieregelingen voor monumenteneigenaren.
- **Digitalisering**
Gedrukte stukken uit het recente verleden (± de laatste 150 jaar) digitaliseren zodat ook de mobiele generatie die er aan zit te komen ook snel (en op hun manier) historische informatie kan vinden.

De wensen en aandachtspunten sluiten aan bij onze ambities en zijn vertaald in dit uitvoeringsprogramma.

Opnieuw d'r an

Aan de hand van verschillende projecten en activiteiten blikken we terug op de periode 2017-2020. Wat hebben we van deze projecten geleerd en hoe ontwikkelen we dit verder door in de periode 2021-2024.

Erfgoed

Het woord zegt het al. Zaken en/of goederen die we ‘erven’ uit achter ons gelegen decennia. Niet altijd gezien en begrepen, maar vaak zeer de moeite waard om te bewaren en te koesteren. Maar je moet het wel even zien! In de praktijk betekent dat vaak dat we er op moeten worden gewezen. Hoe vaak lopen we niet langs een gebouw zonder te beseffen dat het een tijdsbeeld neerzet uit een bepaalde periode. En als je dan de moeite neemt om het eens goed te bekijken, en de historie, het verhaal erachter hoort het opeens je interesse wekt. En dat dat verhaal absoluut de moeite waard is om te worden (door)vertelt! Ons cultureel en immaterieel erfgoed is van groot belang voor ons historisch besef en onze gezamenlijke identiteit. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat cultuur en erfgoed een belangrijke bijdrage leveren aan de economie en de maatschappij. Erfgoed is van belang voor het toerisme en voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en bewoners. Dat verhaal wil ik graag vertellen. En dat alles maakt het nog belangrijker zuinig om te springen met Erfgoed. Want als het weg is komt het nooit meer terug en is het verhaal niet meer te vertellen.

Henk Jan Tannemaat
Wethouder Erfgoed Winterswijk

01_ENERGIETRANSITIE EN ERFGOED Wat hebben we de afgelopen periode gedaan:

Eén van de speerpunten in onze eerste beleidsperiode is het thema duurzaamheid en energietransitie. “Een meer duurzame omgang met energie is een belangrijk maatschappelijk speerpunt en dat staat hoog op de politieke agenda van rijk, provincie en gemeente. Dit zal voor een toename van het aantal zonnepanelen, windturbines en andere vormen van duurzame energieopwekking zorgen. Veel historische gebouwen hebben specifieke aanpassingen nodig voor het besparen en opwekken van energie en het verbeteren van comfort. Maar waar ligt de balans tussen energiematregelen en het behoud van cultuurhistorische waarde? Met het stimuleren van duurzaamheidsscans willen we tijdig kennis aan monumenteigenaren bieden.”

Bron: *Erfgoednota Wij- doet 't samen! 2017-2020*

Energiescans bij monumenten

De afgelopen periode hebben we in samenwerking met de provincie Gelderland meer dan 75 energiescans uitgevoerd bij monumenten. De kennis die is opgedaan met het uitvoeren van de scans is op de Erfgoeddag van 13 februari 2020 gepresenteerd.

HANDREIKING ZONNEPARKEN EN ZONNEVELDEN

In samenwerking met de Rijksdienst voor Cultureel

“Energiescans zijn nuttig en geven flink wat inzicht”

moeten in ieder geval zo vroeg en goed mogelijk bij het proces betrokken worden. Zo worden plannen rijker aan inhoud en kwaliteit en is er meer draagvlak. De gemeente Winterswijk stelt een goede ruimtelijke inpassing als voorwaarde bij realisatie van een zonnepark. Het cultuurhistorisch landschap is daarbij leidend; het zonnepark schikt zich naar het landschap en niet andersom. De gemeente Aalten en Oost Gelre kunnen de handreiking, die voor Winterswijk is ontwikkeld, naar wens betrekken bij de verdere beleidsontwikkeling van zonneparken en velden.

[Bekijk het document op onze website >](#)

VERVOLG NIEUWE PERIODE:

Stimulering energietransitie monumenten

Om vanuit erfgoed ook ons steentje bij te dragen aan de ambitie Achterhoek energieneutraal 2030 willen de in de volgende beleidsperiode richten op de volgende punten:

Subsidie energiescans en gekoppelde maatregelen

Als gemeenten hebben we een subsidieregeling voor de instandhouding van gemeentelijke monumenten. Aan deze regeling willen we het opstellen van een energiescan monumenten toevoegen. Net als energiebesparende maatregelen wanneer deze gekoppeld zijn aan de geplande onderhoudswerkzaamheden. De toepassing van de energiescans gaan we monitoren en evalueren. We kijken hierbij naar het effect van genomen maatregelen op energieverbruik en

Erfgoed is er in een participatieve vorm een handreiking opgesteld voor zonneparken en zonnevelden. In deze handreiking wordt duidelijk aan welke voorwaarden voldaan moet worden om een goede ruimtelijke en sociale inpassing te krijgen. De handreiking is specifiek gericht op het uitwerken van de onderdelen inspiratie en participatie. Initiatieven moeten een ‘maatschappelijke meerwaarde’ hebben. Hoe kunnen we bij het ontwerpen van zonneparken goed rekening houden met de landschappelijke kwaliteiten? Hoe kunnen we omwonenden optimaal betrekken in het proces: meedenken en meedoen?

Het buitengebied van Winterswijk bestaat uit waardevol cultuurhistorisch landschap en is benoemd als Nationaal Landschap. Ook delen van Aalten en Oost Gelre liggen in dit Nationaal Landschap. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zoals zonneparken moeten dan ook op een goede manier zorgvuldig ingepast worden en waar mogelijk het landschap zelfs versterken. Bewoners en belanghebbenden

tevredenheid van bewoners. Op de Erfgoeddag gaven eigenaren van monumenten aan: *“Energiescans zijn nuttig en geven flink wat inzicht. Geef er meer bekendheid aan richting de inwoners en geef extra uitleg over het rapport.”*

Eén loket waar eigenaren terecht kunnen.

Bij het opstellen van de energiescans bij monumenten hebben we veel geleerd. Eigenaren leven met veel vragen over duurzaamheid bij monumenten. Tijdens de terugkoppeling op de Erfgoeddag in 2020 blijkt naast behoefte aan een technisch rapport ook veel behoefte aan uitleg over het proces, behoefte aan technische voorbeelden en uitleg over stimuleringsregelingen.

Eigenaren kunnen deze informatie nu bij verschillende loketten halen, wat niet algemeen bekend is. In de volgende beleidsperiode gaan we onderzoeken hoe we specifieke erfgoed/monumenten kennis kunnen implementeren in bestaande energieloketten. Zodat eigenaren bij één loket terecht kunnen voor uitleg over de rapportage (denk aan spreekuren, bezoek op locatie, informatiefolders, een adviesloket digitaal en fysiek). Maar ook over de financieringsvragen die zich hierbij kunnen voordoen.

Collectieven

Om ook voor monumenten de stap naar energie-neutraal te zetten is er het vraagstuk van het opwekken van energie. Hoe en waar kan dit bij monumenten? Er is veel belangstelling voor pv panelen. Uit onderzoek blijkt dat voor monumenten in bebouwd gebied het aansluiten bij een collectief meer rendabel is dan panelen plaatsen op eigen dak. Het aanbod om deel te nemen in zonnenvelden of zonnedaken in de oost Achterhoek is aanwezig alleen weet niet iedereen dit te vinden. Of is er onduidelijkheid over voorwaarden, kosten, processen etc. De drempel om mee te doen aan een collectief is nog te hoog.

In de komende periode willen we de drempel verlagen door monumenteigenaren te informeren over de aspecten van collectieven in zonnenvelden/zonnedaken. Naast collectieven in zonne-energie willen we ook onderzoeken wat de mogelijkheden zijn in andere collectieven (denk aan gezamenlijke inkoop voor isoleren). Een anders voorbeeld is het luikenproject, initiatief van de Achterhoekse boerderijstichting.

Beleidslijn energietransitie monumenten

Dus: energieneutraal maken van monumenten met behoud van cultuurhistorische waarde.

Hoe doen we dat?

- Optimaal isoleren van monumenten, zonder de cultuurhistorische waarde aan te tasten. Kennis delen met eigenaren door o.a. maatwerk energiescan monumenten en een loket (fysiek/digitaal) waar men terecht kan voor vragen.
- Toepassen van duurzame opwek waarin het beeld van het monument niet wordt verstoord. Voor het toepassen van PV-panelen betekent dit uit het zicht vanaf de openbare ruimte of via een collectief.
- Eigenaren stimuleren om deel te nemen aan collectieven.

02_EEN TOEKOMST VOOR HISTORISCHE INTERIEURS IN DE OOST ACHTERHOEK

Wat hebben we gedaan:

Er is een onderzoek gestart naar historische interieurs binnen onze gemeenten. Op grote schaal worden interieurs bezocht en in beeld gebracht. Het interieur gaat niet alleen om meubels, maar ook om plattegronden en structuren; de manier waarop mensen zich door een pand heen bewegen; hoe een

ruimte werd gebruikt en wat voor vloer-, wand- en plafonduafwerkingen werden toegepast om de functie van het vertrek tot zijn recht te laten komen. Een interieur vertelt ons daarom veel over hoe onze voorouders woonden, werkten en leefden. Met het project vragen wij aandacht voor de schat aan interieurs, die zich nog in de regio bevinden en de verhalen die zij vertellen.

Verbinding door herinnering en herkenning

Het interieurproject in de Oost Achterhoek heeft ons geleerd dat historische interieurs mensen op verschillende manieren met elkaar verbindt. Enerzijds gaat het om delen van verhalen, van ervaringen en herinneringen aan interieurs. We herinneren ons vaak het interieur van een lagere school bijvoorbeeld nog goed of van een kroeg, of de pronkkamer waar we eigenlijk nooit zaten in het huis van opa en oma. Het zijn verhalen die het waard zijn om te koesteren en door te vertellen aan volgende generaties. Eigenaren weten vaak veel over de verhalen die zich hebben afgespeeld in hun huis; zij hebben veelal een bouwdoos aangelegd met rekeningen, bouwtekeningen en andere documenten en hebbende bouwgeschiedenis nagezocht. Anderzijds kunnen de interieurelementen zelf ook voor verbinding zorgen,

bijvoorbeeld door gemeenschappelijke vraagstukken omtrent onderhoud of de context waarin het interieur is ontstaan (bijvoorbeeld doordat het door eenzelfde ambachtsman of architect is gebouwd of ontworpen).

VERVOLG NIEUWE PERIODE:

Het interieur als onderdeel van de regionale identiteit

Het is onze ambitie om in fase 2 van het interieurproject nog meer verhalen op te halen over de woon-, leef- en werkcultuur in de Achterhoek, bijvoorbeeld

door een rondreizende tentoonstelling (o.a. in verzorgingstehuizen) en/of speciale themabijeenkomsten te organiseren. De verhalen dragen bij aan de zichtbaarheid van erfgoed in de regio en kunnen worden gebruikt voor allerlei uitingen, zoals wandel- en fietsroutes en een publicatie.

Lokale ambachten maken een belangrijk onderdeel uit van de regionale en lokale identiteit. In fase 1 van het interieurproject zijn workshops georganiseerd waarin deze lokale ambachten een belangrijke plek krijgen. Denk hierbij aan schildertechnieken zoals hout-, marmer en behangimitatie; de zorg voor keitjesvloeren en terrazzovloeren. De traditionele ambachten komen ook terug in fase 2 en gaan nadrukkelijk onderdeel uitmaken van de verhalen die worden opgetekend. Op deze manier brengen wij het thema historische interieurs – en de ambachten die hierbij horen - bij een breed publiek onder de aandacht. Door aandacht aan het thema en de ambachten te besteden zal de kwaliteiten van monumenten omhoog gaan; groeit het gevoel van trots onder eigenaren en daarmee ook de verantwoordelijkheid om zorgvuldig met een interieur om te gaan.

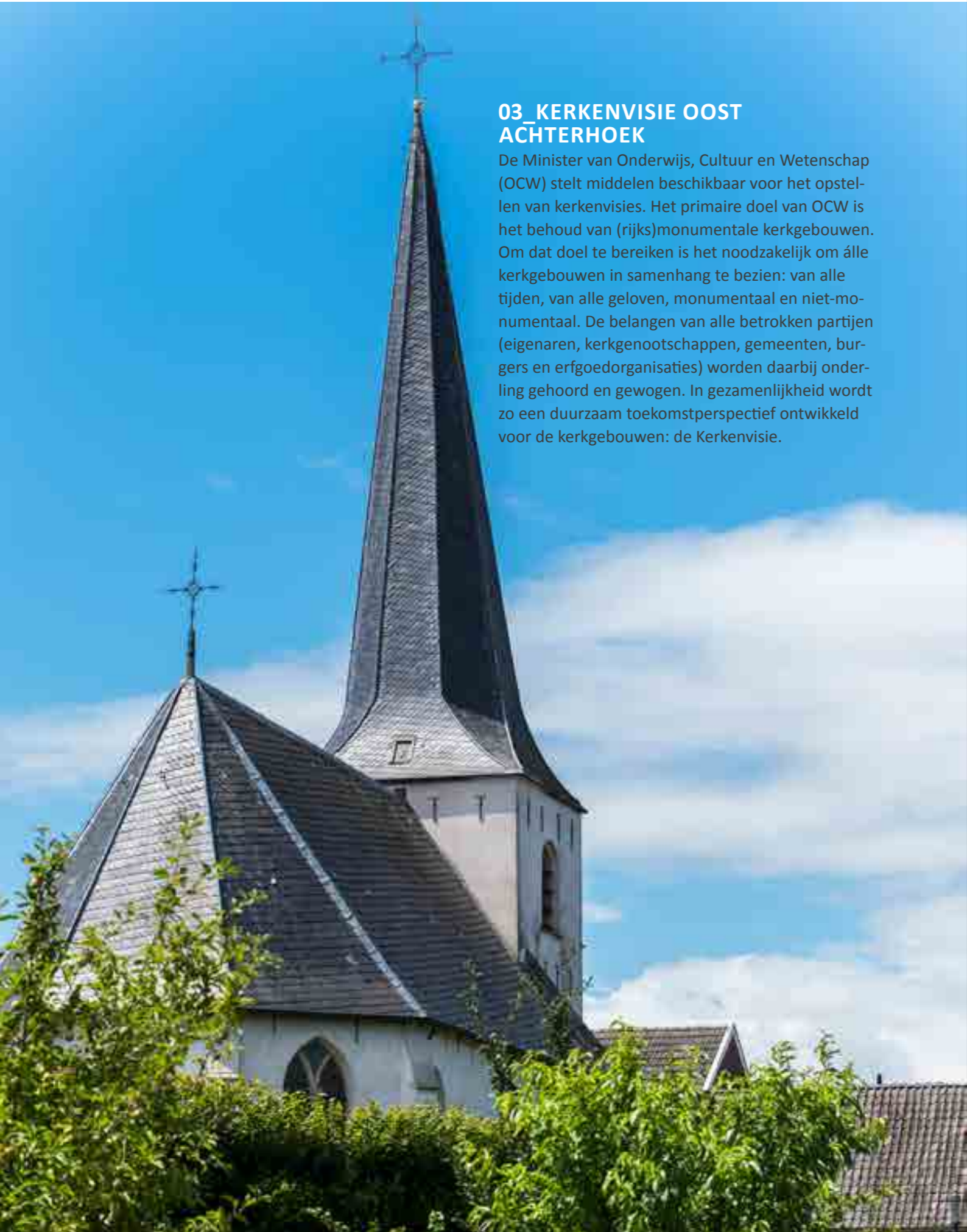
Ondersteuning bij beheer, behoud en ontwikkeling

De uitdaging voor de komende tijd ligt vooral in het toekomstbestendig maken van een historisch interieur. Hoe vindt je de balans tussen het behoud

van de cultuurhistorische waarden van een interieur en de behoefte van de eigenaar om het interieur aan te passen aan de wensen van de huidige tijd? Hiervoor is een goede samenwerking nodig tussen eigenaren, gemeenten en professionals. Goede zorg voor een historische interieur raakt namelijk niet alleen eigenaren, maar ook gemeenten en professionals. We hebben elkaar nodig. De gemeente speelt hierin een belangrijke rol bij het faciliteren van voorlichting en het optreden als vraagbaak.

Fase 1 van het project heeft veel kennis opgeleverd over de interieurs en interieurelementen die in de drie gemeenten bewaard zijn gebleven. De gemeenten spreken de ambitie uit om de opgedane kennis te borgen en in het vervolg hierop eigenaren te ondersteunen in behoud en ontwikkeling van historische interieurs door middel van een 'interieurloket'. Eigenaren kunnen met vragen bij de gemeenten terecht; zij kunnen deze zelf beantwoorden of de vragen doorspelen naar kundige partijen zoals het Gelders Genootschap of Monumentenwacht Gelderland. Daarnaast zullen de verhalen, maar ook de technische kant van behoud en ontwikkeling van historische interieurs, regelmatig terugkomen in voorlichtingsbijeenkomsten.

03 KERKENVISIE OOST ACHTERHOEK

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) stelt middelen beschikbaar voor het opstellen van kerkenvisies. Het primaire doel van OCW is het behoud van (rijks)monumentale kerkgebouwen. Om dat doel te bereiken is het noodzakelijk om alle kerkgebouwen in samenhang te bezien: van alle tijden, van alle geloven, monumentaal en niet-monumentaal. De belangen van alle betrokken partijen (eigenaren, kerkgenootschappen, gemeenten, burgers en erfgoedorganisaties) worden daarbij onderling gehoord en gewogen. In gezamenlijkheid wordt zo een duurzaam toekomstperspectief ontwikkeld voor de kerkgebouwen: de Kerkenvisie.

Financiering

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben na het openstellen van de rijksregeling direct een decentralisatie-uitkering aangevraagd voor het opstellen van een Kerkenvisie. De uitkering is gebaseerd op het aantal kerken per gemeente en bedraagt voor de drie gemeenten elk € 25.000,--. In totaal is daarmee € 75.000,-- beschikbaar voor de uitvoering van de Kerkenvisie Oost Achterhoek. De visie bestaat uit verschillende onderdelen, namelijk cultuurhistorisch onderzoek, gesprekken met de kerkeigenaren en een kansenkaart voor de kerken.

Cultuurhistorisch onderzoek

Het cultuurhistorisch onderzoek is bestaat uit:

- inventarisatie, zowel op basis van bronnenonderzoek als locatiebezoek;
- cultuurhistorische quickscan per gebouw;
- waardering van de religieuze gebouwen.

Per kerkgebouw wordt een kerkenpaspoort opgesteld. De kerkenpaspoorten vormen te samen een catalogus van het religieus erfgoed in de Oost Achterhoek.

Gesprekken

In eerste instantie worden er gesprekken gevoerd met de eigenaren van de kerkgebouwen. Zij bepalen uiteindelijk wat er gebeurd met hun gebouw. De bedoeling was om een bustocht te organiseren langs inspirerende voorbeelden in Gelderland. In verband met de coronamaatregelen moet bekeken worden of dit haalbaar is, of dat er voor een alternatief wordt gekozen.

Kansenkaart voor de kerken

We werken samen met de TU Delft. De TU stelt een Kansenkaart voor de kerken op. De methodiek kan gezien worden als een stappenplan, dat doorlopen wordt om meer inzicht te geven in of een kerk nog als kerk gebruikt kan worden, of (tijdelijk) getransformeerd kan worden, of in het uiterste geval kan worden gesloopt. De samenwerking met de TU Delft wordt mogelijk gemaakt dankzij ondersteuning van de provincie Gelderland via het KaDEr project (Karakteristiek Duurzaam Erfgoed).

Vervolg op de kerkenvisie

Naar verwachting komen uit de Kerkenvisie ook verdiepvragen naar voren, die in een vervolgstadium opgepakt kunnen worden. Bijvoorbeeld in de vorm van een haalbaarheidsonderzoek, waarvoor bij het rijk jaarlijks van 1 oktober tot en met 30 november subsidie kan worden aangevraagd.

Kennis en ervaringen Oost Achterhoek delen met anderen

Het Plan van Aanpak zoals dat met partijen is opgesteld voor de Oost Achterhoek, blijkt een voorbeeld te zijn voor andere gemeenten. Erfgoedvereniging Heemschut heeft ons uitgebreid geïnterviewd over onze aanpak, met name voor wat betreft de participatie binnen ons project. Participatie blijkt voor veel gemeenten een onderdeel binnen het proces van de Kerkenvisie, waarbij zij advies kunnen gebruiken.

Het Gelders Genootschap voert namens de Rijksdienst Cultureel Erfgoed een onderzoek uit naar het proces van waardering en transformatie van kerkgebouwen. De Rijksdienst is benieuwd naar hoe in de praktijk de waarde van kerkgebouwen wordt bepaald en hoe aan de hand daarvan de transformatieruimte (voor herbestemming of nevenfuncties) wordt gedefinieerd. Om meer inzicht te krijgen in dit proces, zijn er verschillende deelvragen geformuleerd, zoals: Welke uitgangspunten hanteert men in dit proces? Hoe is de samenwerking tussen de verschillende betrokken partijen en welke rollen vervullen zij? Hoe worden cultuurhistorische waardenstellingen geïnterpreteerd bij de zoektocht naar ruimte voor nieuwe mogelijkheden voor het gebouw? Wat zijn voorbeelden waar het goed ging en wat waren daarbij de succesfactoren? Waar ging het minder goed en wat valt daarvan te leren?

Met deze vragen als leidraad zijn wij geïnterviewd over de keuzes die in de Oost Achterhoek op dit gebied zijn gemaakt.

Op verzoek van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed hebben wij een webinar verzorgd over de aanpak in de Oost Achterhoek. Dit heeft tot mailtjes en telefoontjes geleid uit het hele land, met het verzoek om onze kennis en ervaringen tot nu toe te delen.

“Samen anpakken”

Open Monumentendagen

De *Open Monumentendagen 2019* hebben voor veel zichtbaarheid van het project gezorgd. In heel de Achterhoek stond naast het landelijke thema ook wederopbouw in de schijnwerpers. Panden uit de Wederopbouwperiode werden opgesteld en er werden speciale activiteiten rond het thema georganiseerd, b.v. exposities, rondleidingen en korte films. In iedere lokale editie van het Achterhoek Nieuws stond een spread over de wederopbouwactiviteiten. Met deze activiteiten werd ook een eerste aanzet gegeven tot de Ruwe diamanten van de Achterhoek.

Niet alleen met de comités OMD is samengewerkt, ook met het Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers (ECAL) en het Cultuur- en erfgoedpact zijn wederopbouwactiviteiten ontwikkeld.

Canon van de Wederopbouw

Schrijfster Annegreet van Bergen heeft zich als ambassadeur aan het project Een nieuwe tijd verbonden. Als bestseller auteur van boeken over de wederopbouwjaren, is Annegreet van Bergen de aangewezen persoon om de *Canon van de wederopbouw* te schrijven. De input voor deze canon komt van verhalen die door verhalenvangers in de Achterhoek zijn opgehaald. In de canon komen deze verhalen samen onder verschillende thema's die samen het verhaal en daarmee een bijzonder stuk geschiedenis van de Achterhoek vertellen.

De canon verschijnt in de vorm van een speciale uitgave en krijgt ook een plek in de SRV-Wagen.

SRV-wagen

In de SRV-wagen komen de verschillende deelprojecten samen. De wagen gaat in de vorm van een *rijdende ontmoetingsplek* door de Achterhoek toeren. *Kennisdeling en dialoog* zullen hierbij centraal staan. In de SRV-wagen zal aan de hand van de *Canon, Ruwe diamanten en Lessen uit de wederopbouw* het verhaal van de wederopbouw verteld en ingezet worden voor huidige opgaven. Draagvlak, duurzaamheid en

04_EEN NIEUWE TIJD. WEDEROPBOUW IN DE ACHTERHOEK.

In het voorjaar van 2019 is het project *Een nieuwe tijd! Wederopbouw in de Achterhoek* gestart met de uitvoering. De provincie Gelderland kende een subsidie toe van € 100.000 euro. Tegelijkertijd kwam het project ook in Den Haag onder de aandacht. Een nieuwe tijd! mocht pitchten tijdens de ondertekening van de **Erfgoeddeal**, in aanwezigheid van de minister van Engelshoven.

Verbinden

Belangrijk in het project was ‘samen anpakken’. Daarom werd er zoveel mogelijk verbinding gezocht in de regio. Door het voeren van gesprekken verbonden steeds meer partijen zich aan Een nieuwe tijd! Stakeholders van de Achterhoek ambassadeurs, AGEM en corporaties zijn hier voorbeelden van. De gesprekken met deze relevante partijen moesten duidelijk maken waar de uitdagingen bij voornamelijk woonhuizen uit de wederopbouwjaren liggen en waar verbinding kon worden gemaakt. De eerste gesprekken met stakeholders in de regio, bieden een goede input voor het deelproject Lessen uit de wederopbouw dat in de komende periode een vervolg zal krijgen.

wijkaanpak komen hier bij elkaar. De SRV-wagen is de plaats waar de kennisdeling en dialoog tussen gemeente, partijen en bewoners ook daadwerkelijk kan plaatsvinden.

“Er wordt een staalkaart gemaakt van de Achterhoekse Ruwe Diamanten uit de Wederopbouw”

Ruwe diamanten

Inwoners van de Achterhoek hebben zelf de *Ruwe Diamanten uit de Wederopbouw in hun eigen woonplaats* gekozen. De Ruwe diamanten zijn bijzondere panden uit de wederopbouwperiode die representatief zijn voor dit jonge soort erfgoed. De diamanten krijgen aandacht via diverse kanalen: de krant, vlogs, in de canon en in de SRV-Wagen. Door de verhalen en de achtergrond van de Ruwe diamanten te delen geven deze aanleiding tot dialoog over de toekomst van dit jonge erfgoed.

Lessen van de wederopbouw

Er verschijnt een uitgave over het verleden en de toekomst van wederopbouwwijk. Hoe kwamen ze tot stand en wat kunnen we er nu nog mee? Wat kunnen we leren van de gedachten en plannen achter deze wijken? Aan de hand van het verleden en goede voorbeelden van nu wordt er een toekomstbeeld voor deze wijken verbeeld. Diverse corporaties en andere partijen krijgen hierin ruimte om hun kennis en ervaringen te delen. Deze verzameling vormt het begin van excursies waarin ruimte is voor de dialoog over wederopbouw en grote transformatieopgaven.

Erfgoeddeal

Een nieuwe tijd! Wederopbouw in de Achterhoek is een van de zeven projecten die is gegund in de eerste ronde van de **Erfgoeddeal**. Vanuit dit nieuwe programma van de rijksoverheid is in 2020 een bijdrage toegezegd van € 230.000,- voor het project. De provincie heeft een nieuwe subsidie van € 57.000,- toegezegd vanuit de subsidie Middelgrote- en Grote musea. De Achterhoekse gemeenten (Doesburg, Zutphen en Lochem doen ook mee) hebben voor de komende fase € 1.000,- per gemeente bijgedragen, om de cofinanciering van provincie en vanuit de Erfgoeddeal te kunnen realiseren.

Kunst, onroerend erfgoed en toerisme

- Voor wat betreft de kunst staat, in navolging van het Stilleven-project (2019-2020) van kunstenaar Louise te Poele, en Raken met Smaken (2019-2020) van fooddesigner Katja Gruijters, voor 2021 de Silo-Art-Tour Achterhoek op de planning.
- In de nieuwe pactperiode gaan we nadrukkelijk en meer aandacht geven aan onroerend erfgoed, specifiek gebouwen, binnen alle themalijnen. Dat kunnen leegstaande kerken, silo's, boerderijen of fabriekspanden zijn, maar ook kasteeltuinen of bruggen.
- Vanuit Toerisme worden de Cultuuragenda Achterhoek en de campagne Cultuur en Erfgoed Achterhoek vormgegeven. Het hele jaar rond worden de culturele pareltjes in de Achterhoek in de etalage gezet en wordt de culturele component van de verschillende evenementen extra belicht.
- De themalijn participatie is onderdeel van het bredere programma Lang Leve Kunst & Naoberschap waar ook zorgpartners, fondsen en gemeenten vanuit het sociaal domein aan bijdragen. Daardoor is het programma flexibel en kan ingespeeld worden op vragen die in de verschillende gemeenten leven.

“Meer nadruk op de gemeenschappelijkheid binnen de Achterhoek”

05_CULTUUR- EN ERFGOEDPACT

Voor de periode 2021-2024 heeft de Cultuurcoalitie Achterhoek, samen met de Achterhoekse gemeenten, een nieuw programma samengesteld. Het pact heeft als hoofddoel: Het versterken en zichtbaar maken van de culturele identiteit en leefbaarheid van de Achterhoek, met als dragers cultuur, erfgoed en amateurkunst. De Cultuurcoalitie Achterhoek wil de komende pactperiode de gemeenschappelijkheid binnen de Achterhoek meer nadruk geven met grootse projecten in alle gemeenten, maar ook door kleine parels die de kracht van de intimiteit en ons naoberschap laten zien.

Wat doet het pact in de periode 2021-2024?

- Jaarlijks wordt er een bovenlokaal en aansprekend kunstproject georganiseerd en in de markt gezet, om daarmee de verbinding tussen de gemeenten te laten zien.
- Vrijtijdseconomie en toerisme worden verbonden met cultureel erfgoed; activiteiten en events die in de regio georganiseerd worden zichtbaar gemaakt.
- Jaarlijks worden kleinschalige ontmoetingen én grootschalige events georganiseerd gericht op cultuureducatie, cultuurparticipatie en intergenerationele verbinding.
- Lokale culturele partijen in de Achterhoek worden bij elkaar gebracht, zodat zij elkaar (beter) leren kennen en verbindingen kunnen leggen, om zo de Achterhoekse culturele infrastructuur te helpen versterken.

Erfgoed en ruimtelijke ordening

In de aankomende beleidsperiode gaat er nogal wat veranderen. Op dit moment is het in de Wet ruimtelijke ordening (Wro) geregeld dat overheden in hun ruimtelijk beleid de relevante belangen moeten meewegen. Ook de zorg voor ons cultuurhistorisch erfgoed hoort daarbij. Het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) verplicht gemeenten sinds 2012 om bij het actualiseren of het opstellen van een nieuw bestemmingsplan cultuurhistorische waarden en de in de grond aanwezige of te verwachten archeologische monumenten op te nemen. Daarnaast hebben we de Erfgoedwet. Hierin zijn sinds 2016 verschillende wetten op het gebied van Cultuurhistorie, zoals bijvoorbeeld de Monumentenwet 1988, Wet op behoud van cultuurbezit en Regeling materieel beheer museale voorwerpen, samengevoegd.

gesprek te gaan, willen wij hen ondersteunen bij de instandhouding van deze bakens in onze dorpen en stadjes. Met een religieuze functie, multifunctioneel gebruik of juist een geheel nieuwe functie. Ik ben blij dat de T.U. Delft zich aan onze *Kerkenvisie* heeft verbonden en haar kennis wil inzetten voor de Oost Achterhoek.

“Van een ruïne naar een plek met betekenis voor het dorp”

Wanneer een historisch pand, kerkgebouw, een agrarisch of industrieel complex voor langere tijd leeg komt te staan dreigt er verval. Ik ben blij dat we in de afgelopen jaren voor verschillende locaties een nieuwe passende bestemming hebben kunnen vinden. Dit varieert van een supermarkt met patiowoningen in de voormalige knopenfabriek DBW, een vrijplaats voor kunst en cultuur in de Koppelkerk en hotel met horeca in het voormalig verzorgingshuis in St. Bernardus, allen in Bredevoort. In Dinxperlo hebben twee gebouwen van de Tretford-tapijtfabriek een maatschappelijke en ontvangstfunctie gekregen en in het oude gemeentehuis Dinxperlo wordt een gezondheidscentrum gerealiseerd. Ik heb er alle vertrouwen in dat de nieuwe eigenaren van boerderij De Welsker in De Heurne het complex zijn oude glorie gaan teruggeven. Het meest trots ben ik zelf op de herbestemming van de textielfabriek aan de Hofstraat in Aalten. Dit complex is van een ruïne weer een plek met betekenis geworden voor de inwoners van het dorp. Ik hoop dat er ook in de komende periode weer bijzondere nieuwe functies in erfgoed gerealiseerd kunnen worden, waardoor we het karakter van onze streek kunnen behouden.

Ted Kok
Wethouder monumentenzorg en archeologie Aalten

Duurzame instandhouding van erfgoed

Voor onze monumenten en karakteristieke panden is het belangrijk dat ze goed worden bewaard en onderhouden. Niet alleen van buiten, maar ook van binnen. Met het project *Historische interieurs* ondersteunen we eigenaren met kennis over hun interieur en hulp bij het onderhoud ervan. Met dank aan het Gelders Genootschap en de studenten van de Radboud Universiteit Nijmegen zijn er al vele pareltjes in beeld gebracht. Deze brengen we in de komende periode verder voor het voetlicht, ook richting het grote publiek.

Met de pilot voor energiescans voor monumenten hebben we eigenaren van advies voorzien over hoe zij hun monument kunnen verduurzamen. Uit de scans komt duidelijk naar voren dat er ook bij monumenten veel winst te behalen valt op het gebied van energiebesparing. De moeite van het investeren waard! De duurzame instandhouding van onze historische kerkgebouwen is een behoorlijke uitdaging. Door met de kerkeigenaren en andere betrokken partijen in

01_WAT STAAT ER IN DE ERFGOEDWET?

In de Erfgoedwet staat, wat cultureel erfgoed is, hoe Nederland omgaat met roerend cultureel erfgoed (zoals schilderijen), wie welke verantwoordelijkheden heeft en hoe Nederland daar toezicht op houdt. De Erfgoedwet gaat over de bescherming van ons cultureel erfgoed.

Op 1 januari 2022 treedt de Omgevingswet in werking. **In de Omgevingswet worden onder meer de volgende zaken ondergebracht:**

- vergunning (archeologische) rijksmonumenten
- (aanwijzen) stads- en dorpsgezichten;
- aanstellen van een monumentencommissie;
- opnemen van cultureel erfgoed bij een omgevingsplan;
- het aanwijzen van provinciale en gemeentelijke monumenten.

02_OMGEVINGSWET VERSUS ERFGOEDWET

Naast de Erfgoedwet regelt ook de Omgevingswet bescherming van ons cultureel erfgoed. **De vuistregel voor de verdeling tussen de Erfgoedwet en de nieuwe Omgevingswet is:**

- de omgang met het cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving is geregeld in de Omgevingswet;
- de duiding van cultureel erfgoed en de zorg voor cultuurgoederen in overheidsbezit staat in de Erfgoedwet.

Voor een goede integratie in de ruimtelijke belangenafweging is het noodzakelijk de erfgoedzorg zo vroeg mogelijk op te nemen in het (ruimtelijk) beleid. Naast Bestemming-/Omgevings-plannen is deze erfgoednota een instrument om het beleid te verankeren. Om aan de juridische eisen te voldoen van de omgevingswet is gedegen cultuurhistorisch onderzoek noodzakelijk. Daarmee brengen we alle erfgoedwaarden in kaart. Vanaf 2012 is dit deels al uitgevoerd. Zo zijn er in de gemeente Aalten en Winterswijk voor diverse bestemmingsplannen de karakteristieke panden en landschapselementen geïnventariseerd en gewaardeerd. Voor Oost Gelre ligt er een cultuurhistorische gebiedsbeschrijving met een inventarisatie van gebieden maar mist de objectgerichte inventarisatie.

Het omgevingsplan

Uiterlijk 2029 moet elke gemeente een omgevingsplan hebben en moeten we onze kennis over de erfgoedwaarden op peil hebben. Bij het beschermen van cultureel erfgoed in het omgevingsplan moet de gemeente rekening houden met bepaalde uitgangspunten. Er moet rekening worden gehouden met het behoud van cultureel erfgoed en werelderfgoed. Ook stelt de gemeente in het belang van archeologische monumentenzorg regels over archeologisch onderzoek.

Beschermen cultureel erfgoed

De gemeente moet een toereikend beschermingsregime opnemen in het omgevingsplan. Bij het beschermen van cultureel erfgoed in het omgevingsplan moet de gemeente rekening houden met bepaalde uitgangspunten.

Deze gaan onder andere over:

- ontsiering, beschadiging of sloop van beschermde monumenten of archeologische monumenten;
- verplaatsing van beschermde monumenten;
- gebruik van monumenten ter voorkoming van leegstand;
- aantasting van de omgeving van een beschermd monument;
- aantasting van karakteristieke panden, stads- en dorpsgezichten en in stand houden archeologische monumenten;
- conserveren en in stand houden van archeologische monumenten;

Wanneer monumentale panden langere tijd leegstaan, of niet onderhouden worden, ligt verval op de loer. De gemeenten gaan in dat geval in gesprek met de eigenaar. In verschillende gevallen is ondersteuning geboden middels een haalbaarheidsonderzoek, naar een passende herbestemming voor het betreffende pand. Vaak zet een dergelijk onderzoek, veelal gesubsidieerd door rijk of provincie, een ontwikkeling in gang. Wanneer gesprekken niet (meer) helpen wordt er in het uiterste geval op incidentele basis een handhavingstraject gestart, om het pand tenminste wind- en waterdicht te houden.

Uitgevoerde activiteiten

Bij herzieningen van bestemmingsplannen is de wettelijke verplichting erfgoedwaarden op te nemen. Voor

veel gebieden zijn inmiddels inventarisaties gemaakt van bijvoorbeeld karakteristieke panden en landschapswaarden. Deze zijn opgenomen in bestemmingsplannen. Nog niet alle bestemmingsplannen zijn herzien en er zijn nog gebieden die nader geïnventariseerd moeten worden. Hier gaan we de komende periode mee verder.

Archeologie

De gemeenten Winterswijk en Oost Gelre hebben de archeologische beleidskaders geëvalueerd, aangepast en door de raad laten vaststellen. Ook zijn daarbij de vrijstellingsgrenzen per verwachtingsgebied opgenomen. Daarmee is het archeologiebeleid actueel en kan input zijn voor nieuwe be-

stemmingsplannen of het omgevingsplan. Voor de gemeente Aalten volstaat het huidige archeologiebeleid, waarbij maatregelen en vrijstellingsgrenzen gekoppeld zijn aan de archeologische verwachtingen per gebied. Het Aaltens archeologiebeleid is inmiddels ook verankerd in het bestemmingsplan voor het landelijk gebied, dat een groot oppervlakte van de gemeente betreft. De drie gemeenten huren specialistische archeologische kennis in bij de Omgevingsdienst Achterhoek. De ODA heeft namens de Achterhoekse gemeenten op 8 november 2019 voor het eerst een Achterhoekse Archeologiedag georganiseerd in Lievelede. Met lezingen over verschillende archeologische onderzoeken en opgravingen in de regio en workshops. De dag was goed bezocht en is voor herhaling vatbaar.

“Hét moment om de erfgoed specialist eerder en breder in te zetten”

Erfgoedverordening

Gezamenlijk wordt er een nieuwe basis voor de erfgoedverordening opgesteld. De erfgoedverordening moet worden overgezet naar het Omgevingsplan, voor zover het de artikelen over gemeentelijke monumenten betreft, dus aanwijzing en bescherming. Bij Koninklijk Besluit wordt hiervoor nog een deadline vastgesteld. Als de verordening niet voor die datum is overgezet in het Omgevingsplan, vervalt de verordening. Voor archeologie geldt dat niet, voor zover dit beleid nu al is verwerkt in de bestemmingsplannen.

Werkprocessen

De omgevingswet dwingt gemeenten hun werkprocessen opnieuw in te richten. Dit is het moment om ervoor te zorgen dat de erfgoed specialist niet alleen aan tafel zit bij wijzigen van een monument, maar ook bij bijvoorbeeld stedenbouwkundige ingrepen en herinrichting van de openbare ruimte.

De omgeving van een monument

De omgevingswet introduceert het beschermen van de omgeving van het monument: een soort monumentbiotoop artikel 5.72, lid 2 Besluit Kwaliteit Leefomgeving. Dit instrument kan uiteraard op heel veel verschillende manieren worden ingevuld, afhankelijk van plaats en aard van het monument. Zo zal een Scholtenboerderij een heel andere biotoop kunnen hebben dan een rijtjeswoning. We gaan samen met het ‘veld en partners’ bepalen wat we willen en wat haalbaar en uitvoerbaar is.

Een commissie ruimtelijke kwaliteit

Voor 1 januari 2022 moet er een monumentencommissie zijn ingesteld, die ten minste de beoordeling doet op plannen met betrekking tot beschermde rijksmonumenten. Deze commissie wordt benoemd door de desbetreffende gemeenteraad. Voor overige erfgoedgerelateerde zaken zoals verbouw aan gemeentelijke monumenten gaan we bezien hoe we de toetsing gaan borgen.

03_VRIJKOMENDE (AGRARISCHE) BEBOUWING

Er is een groot aantal trends en ontwikkelingen, dat zorgt voor verandering in onze gemeenten. Trends en ontwikkelingen zijn drijvende krachten achter verandering en zijn daarom zeer relevant.

We noemen er een paar:

- De bevolking verandert (vergrijzing, ontgroening en op termijn wordt krimp voorspeld);
- De wensen van bewoners en bezoekers veranderen (beleving, luxe, afwisseling, korte vakanties etc.);
- De economie en de landbouw veranderen (grootschaliger, maar ook nieuwe niches in landbouw en maakindustrie, dienstensector, werk op afstand);
- Er komen grote opgaven op ons af, die om een transitie vragen (energietransitie, mobiliteit, internetrevolutie);
- Nieuwe technologie maakt nieuwe ontwikkelingen mogelijk en dat leidt tot nieuwe wensen;
- Klimaatverandering (droogte, kortere hevige buien, maar ook langere perioden van droogte, hogere temperaturen, hittestress) vraagt om een aanpassing van het grondgebruik.

Het buitengebied

Sinds de Tweede Wereldoorlog is ruim de helft van alle boerderijen in Nederland verdwenen. De komende vijftien jaar zullen nog eens zo'n 20.000 boerderijen hun agrarische functie verliezen. Zonder zinvolle herbestemming dreigt voor historische, monumentale

boerderijen de sloophamer.

Tegelijkertijd staan we voor grote maatschappelijke opgaven die verregaande invloed hebben op het landelijk gebied. Energietransitie, klimaatadaptatie, veranderingen in de landbouw, natuurbehoud en regionale bevolkingskrimp zullen het platteland sterk veranderen. Agrarisch erfgoed zal daarbij een waardevolle rol spelen door historische boerderijen erven nieuwe functies te geven.

De kernen

De bovengenoemde trends hebben ook gevolgen voor de kernen van onze gemeente. Denk aan de voorzieningen die onder druk staan (scholen, kerken en winkels).

Voor alle gebieden in onze gemeente: kernen, industriegebieden en buitengebied, willen we erfgoed actief inzetten bij de ruimtelijke opgaven. Erfgoed biedt immers de kernkwaliteiten van een gebied. In de basis gaat behoud erfgoed voor nieuwbouw.

Wijzigingsvergunningen voor karakteristieke panden in bestemmingsplannen beoordelen we dus op basis van concrete plannen. Bij verkoop van deze panden zijn dit de plannen van de nieuwe eigenaar. Voor de drang naar bredere gevels in het centrum blijven we als gemeenten kiezen voor de smalle panden (historisch verkavelingspatroon).

04 ERFGOED INZETTEN BIJ (RUIMTELIJKE) OPGAVEN DOEN WE DOOR:

Als **uithangbord** kan erfgoed toeristische bezoekers en soms zelfs nieuwe bewoners trekken. Oude fabrieken, boerderijen, historische dorpen, interessante landschappen en ander erfgoed brengen toeristen het gebied in. Naast een actieve promotie, horen hier creatieve manieren bij om de regio in de markt te zetten.

Als **voedingsbodem** kan erfgoed pioniers werven en zo nieuwe activiteiten naar het krimpgebied toe brengen. In het bijzonder industrieel erfgoed leent zich daar goed voor. Oude fabrieksgebouwen en pakhuizen blijken een uitstekende sfeer op te leveren voor nieuwe activiteiten, vooral in de creatieve sector. Erfgoedpanden kunnen (tijdelijk) beschikbaar worden gesteld voor mensen (van buiten) die in Oost Achterhoek een bedrijf willen starten.

Als **totempaal** kan erfgoed bewoners aan hun omgeving binden. Bewoners ontlenen houvast en identiteit aan erfgoed. De gedachte dat het verleden zich niet zomaar laat uitwissen biedt inspiratie om nieuwe gebruiksvormen voor leegstaand erfgoed of bijzonder landschap te vinden. De trots van de bewoners op hun erfgoed, hun omgeving, (ver)bindt hen met de plek en het gebied.

“Bewoners ontlenen houvast en identiteit aan erfgoed”

Als **ontmoetingsplaats** kan erfgoed bewoners onderling verbinden. De lokale betekenis van het erfgoed wordt dan kracht bijgezet door het letterlijk te benutten als plek waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten. Deze functie komt nog beter uit de verf, als bewoners ook zelf bijdragen aan het herstel en beheer. Ook immaterieel erfgoed kan een vergelijkbare functie hebben.

Instandhouding Erfgoed

Cultuurhistorie....,

historie geeft aan dat het om het verleden gaat. Maar wat verteld ons het verleden en wat kunnen we er van leren. Het woordenboek Van Dale geeft als uitleg voor het woord leren o.a.: *in het geheugen opnemen: een les leren*

De gebouwen, archeologische vondsten of het landschap vertellen ons het verhaal van een gebied, de streek, ons bestaan. Niet voor niets is het vertellen van het verhaal een nieuwe vorm van het beschermen van erfgoed. Met de voortzetting van het erfgoedbeleid 'Wi-j doet 't samen' gaan we verder met leren. Het leren van onze geschiedenis. Of het nu gaat over het vestingverleden van Bredevoort en Groenlo, de Hoornindustrie van Aalten of de textielgeschiedenis van Winterswijk. We dragen als gezamenlijke gemeenten ons erfgoed uit, zodat het in ons geheugen wordt opgenomen. Daarmee wordt erfgoed iets van ons allemaal. Want erfgoed is overal en op dat Erfgoed mogen we trots zijn.

Marieke Frank
Wethouder Erfgoed Oost Gelre

01_IMMATERIEEL ERFGOED

Immaterieel erfgoed zijn "cultuuruitingen die door erfgoedgemeenschappen worden beleefd als erfgoed en hen een gevoel van identiteit en continuïteit geven. Dit immaterieel erfgoed wordt steeds opnieuw vormgegeven in samenhang met maatschappelijke veranderingen en in interactie met de sociale omgeving en van generatie op generatie doorgegeven", aldus het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland.

Inventaris immaterieel erfgoed nederland

Het Kenniscentrum houdt een inventaris bij van immaterieel erfgoed in Nederland. Beoefenaars of betrokkenen kunnen bij het Kenniscentrum aangeven dat zij hun immaterieel erfgoed willen voordragen voor bijschrijving in de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland. Voorbeelden van immaterieel erfgoed in de Oost Achterhoek, die zijn bijgeschreven in de landelijke inventaris zijn het Bloemencorso Lichtenvoorde, het Volksfeest in Winterswijk en de Grolse Wanten in Groenlo.

Netwerk immaterieel erfgoed

Naast de officiële inventaris laat het Netwerk Immaterieel Erfgoed de variëteit aan cultuuruitingen zien, die groepen of individuen zelf erkennen als immaterieel erfgoed. Voor het netwerk zijn in onze regio aangemeld de jaarlijkse autocross in Aalten, de saluutschoten van het Kottens School en Volksfeest en de Zwarte Cross in Lievelede.

In de komende periode gaan we organisaties in onze gemeenten stimuleren om het immaterieel erfgoed dat zij in stand houden of beoefenen aanmelden bij het Netwerk, zodat onze regio goed vertegenwoordigd is op dit platform.

Fonds voor cultuurparticipatie

Voor stichtingen en verenigingen die zich inzetten voor immaterieel erfgoed en erfgoedbeoefening, biedt het Fonds voor Cultuurparticipatie subsidiemogelijkheden. Wanneer je immaterieel erfgoed ontwikkelt, doorgeeft en toekomstbestendig maakt, liggen hier kansen. Het bereiken van nieuwe beoefenaars en het vinden van nieuwe toepassingsvormen, vindt het fonds belangrijk. Naast immaterieel erfgoed biedt het fonds ook subsidieregelingen voor archeologieparticipatie, creatief gebruik van digitaal erfgoed en erfgoedvrijwilligers.

cultuurparticipatie.nl

Streektaal

Tijdens het ophalen van de input voor deze beleidsnota, kwam aandacht voor de streektaal een aantal keer naar voren. In onze regio is de Dialectkring Achterhoek en Liemers actief. Zij onderhouden ook relaties met organisaties als de Stichting Culturele Grenscontacten Achterhoek-Westmünsterland (CGAW), waarmee ze jaarlijks een Dialectdag/Tag des Platt organiseren. Deze dag vindt afwisselend plaats aan Nederlandse of Duitse zijde en kent een programma met Nederlandse en Duitse inleiders over een thema dat betrekking heeft op het grensgebied.

De afgelopen periode hebben we via het Cultuur en Erfgoedpact onze streektaal onder de aandacht gebracht door het educatieprogramma wiesneus maar ook door het streektaalfestival Plat Gespöld. Jaarlijks brengt het festival vertellers en musici samen met de taal van de Achterhoek en de Liemers.

Wiesneus

Het is voor het derde jaar op rij dat de streektaal les op scholen in de regio wordt gegeven en alle leerlingen het tijdschrift Wiesneus krijgen. Het tijdschrift, met onder meer "leedjes, 'n zuukplate, 'n kleurplate en puzzels" (allemaole in t Achterhooks!) is bedoeld om kinderen voor dialect te interesseren en ze de rijke schat aan dialectwoorden te tonen. Met verhalen en spelletjes in Wiesneus wordt de streektaal onder de aandacht van kinderen gebracht. Doel is kinderen de streektaal te laten ervaren als een volwaardige taal, net als het standaard Nederlands. Naast het culturele aspect speelt ook het taal verrijkende een rol en biedt het een stimulans aan de algemene taalontwikkeling.

Luisteren

Een mooi nieuw initiatief rond streektaal, dat ontstaan is tijdens de coronatijd, is de website luisteren.nl. Op de website staan luisterverhalen en luistergedichten in het Achterhoeks. De teksten reflecteren de identiteit van de Achterhoek, verbinden, bieden vermaak en geven troost. Ze zijn gratis te beluisteren en de initiatiefneemster hoopt de eenzaamheid er een beetje mee te verzachten.

Funerair erfgoed

De Oost Achterhoek kent diverse historische begraafplaatsen, die verschillend van karakter zijn. Van oudsher lagen de begraafplaatsen rond/nabij een kerk, als een kerkhof. Vanaf de vroege negentiende eeuw werden de grotere dorpen en steden verplicht om hun doden buiten de bebouwde kom te begraven. Er werden nieuwe terreinen aangelegd, waarop de verschillende gezindten en klassen hun eigen afdeling kregen. Ook ontstonden terreinen voor speciale doelgroepen, zoals de Joodse gemeenten en de Rooms Katholieken.

Op de begraafplaatsen staan vaak gebouwde constructies als poortgebouwen, aula's, kapellen, baar- en lijkenhuisjes, muren en toegangspoorten en/of columbaria, ofwel interne urnenbewaarplaatsen. Veel bouwwerken zijn specifiek voor hun functie ontworpen en weerspiegelen wat bouwstijl betreft de ten tijde van de bouw heersende stromingen in de architectuur.

Soms levert dat zware, sombere gebouwen op die het rouwproces benadrukken, soms lichte, frivolere constructies, die verwijzen naar een nieuw begin. Vaak hebben historische begraafplaatsen een bijzondere aanleg.

De structuur van paden en groen zijn wezenlijk voor het karakter van de begraafplaats. Ze vervullen ook een ecologische functie in hun omgeving. Oude begraafplaatsen kennen veel rustige hoekjes, waar bepaalde dieren en planten zich goed kunnen handhaven. De vele graven en graftekens geven een goed beeld van de historische funeraire grafcultuur in de Oost Achterhoek. Veel graftekens bezitten kunsthistorische waarde vanwege type, materiaal, vormgeving, ornamentiek en symboliek. In sommige gevallen zijn (plaatselijk) bekende kunstenaars betrokken geweest bij het ontwerp.

Vele bekende en onbekende families vonden er hun laatste rustplaats, onder hen plaatselijk bekende notabelen, artsen, fabrikanten, industriëlen, middenstanders en ondernemers, schoolhoofden, predikanten, etc. Sommige graven bezitten een hoge herinneringswaarde zoals die van gesneuvelde soldaten, verzetsstrijders en de Joodse gemeenschappen. Groot is vanzelfsprekend het aantal onbekende ingezetenen, die op de diverse terreinen werden begraven. De begraafplaatsen hebben dan ook een hoge historische waarde als bron van informatie over familie- en gezinsamenstellingen, familiebanden, herkomst van families, beroepen, leeftijden, etc..

Met name daar waar de gemeenschap niet meer kan zorgen voor haar begraafplaats en de daarop aanwezige graven, bijvoorbeeld omdat de nabestaanden vervolgd zijn, zoals in het geval van de Joodse gemeenschap, of de groep steeds kleiner wordt,

bijvoorbeeld de katholieken, zijn vrijwilligers van groot belang voor de instandhouding van de begraafplaatsen.

Tijdens de Erfgoeddag op 13 februari 2020 is er specifiek aandacht gevraagd om meer aandacht te besteden een funerair erfgoed. De afgelopen periode hebben we vooral vrijwilligers gesteund in het beheer van historische begraafplaatsen.

“We zijn trots op de vele vrijwilligers die zich over dit erfgoed bekommeren”

En er is meer dan het onderhouden en beheren van de begraafplaatsen. De geschiedenis van de oost Achterhoek ligt begraven op de oude begraafplaatsen. De personen die er begraven liggen. Wie waren dit, wat hebben ze betekend, kortom welk gezicht en verhaal hoort bij het graf.

Verhalen - story telling

Op allerlei plekken in onze streek worden verhalen gevangen en oral history projecten uitgevoerd. De combinatie storytelling en erfgoed zou een meer structurele vorm kunnen krijgen. Dat willen we in de komende periode gaan onderzoeken. Kunnen we verhaallijnen vinden? Hoe we deze bij een breed publiek brengen? Kunnen we verhalen koppelen aan fysieke locaties? Dit haakt direct aan bij de ambitie uit de Vrijtijdsagenda van de Achterhoek.

Doel:

- Meer kennis over onze geschiedenis;
- Draagvlak vergroten;
- Verbinden met fysieke plaatsen om betekenis te geven aan plekken;
- Verbinden met vrijetijdseconomie;

Dit vraagt een samenwerking tussen:

- Historische verenigingen;
- Specialisten/onderzoekers;
- Marketingorganisaties;
- Etc.

02_LANDSCHAP

De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk maken samen deel uit van het Nationaal Landschap Winterswijk. Karakteristiek voor dit landschap zijn de vele essen en de kleinschalige verkaveling. Vanwege deze kenmerken riep de Nederlandse overheid het gebied in 2005 uit tot Nationaal Landschap.

Het landschap in dit gebied heeft zich kunnen ontwikkelen door de relatieve afzondering van de rest van Nederland, daarvan gescheiden door grote moerassen. Ook was er een sterke oriëntatie op het Duitse Münsterland. Het huidige landschap is halfopen met afwisselend kleine percelen en grote essen met daarnaast bosjes, lanen, houtwallen en af en toe hoogveen. Mede door de essen is het reliëf opvallend. Ook kenmerkend zijn de meanderende beken in smalle dalen.

De bebouwing is vervlochten met het landschap: oude boerderijen, gehuchten en grotere nederzettingen. Historisch-bouwkundig belangrijke landschapselementen zijn de watermolens, kloosters en kapellen. Veel boerderijen zijn zogenaamde scholtehoeves, de (vroegere) woonplaatsen van invloedrijke scholte-

boeren. Ook het middeleeuwse stadje Bredevoort is gelegen in het Nationaal Landschap Winterswijk.

Ook buiten het Nationaal Landschap liggen bijzondere elementen. In Zieuwent en Mariënveld vinden we droebels; clusters van een paar historische boerderijen, die zijn ontstaan op een kamp. De ruilverkavelingsgebieden vertellen de jongere geschiedenis van de agrarische ontwikkelingen in ons gebied.

Er liggen veel verbindingen tussen de beleidsterreinen Landschap en Erfgoed. Meer inhoudelijke informatie is te vinden in o.a. de Beleidsvisie Landschap en Biodiversiteit gemeente Winterswijk, de Landschapsontwikkelingsplannen van de gemeenten en de Erfgoedrouteboekjes.

Diverse gebiedspartijen zetten zich in voor de instandhouding van het landschap in de Oost Achterhoek. Denk hierbij aan WCL (Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk, SAAP (Samenwerkend Actief Aaltens Platteland) en de stichting Marke Vragender Veen. Cultuurhistorie is bij deze instandhouding een wezenlijke component. Als gemeente ondersteunen we deze gebiedspartijen.

Ode aan het landschap in de Oost Achterhoek

Voor 2021 is het themajaar van het NBTC 'Ode aan het Landschap'. De vraag die ze daarbij stellen is: hoe verbinden we onze natuur en cultuur en op welke manieren laten we de bezoeker op een andere manier naar het Nederlandse landschap kijken? Dit themajaar is een mooi moment om de verbinding te leggen tussen cultuurhistorie en het landschap of te wel het cultuurlandschap.

Steengroeve

Bijzonder in het gebied is de grote, open steengroeve bij Ratum. Bijna nergens in Nederland komen geologische afzettingen uit het Tertiair zo dicht aan het oppervlakte. Het gesteente is gevormd tussen circa 240 - 236 miljoen jaar geleden in een ondiepe zee. Onlangs werd er in de groeve nog de oudste pissebed van Nederland gevonden.

De ambitie is om deze steengroeve beter op de kaart te zetten met onder meer de vestiging van eerst een bezoekerscentrum en op termijn een museum (Terra Temporalis), waarin geschiedenis en karakter van dit unieke landschap worden getoond. Deze ontwikkeling maakt geen deel uit van deze nota, maar heeft natuurlijk veel raakvlakken met erfgoed.

03_GEMEENTELIJKE MONUMENTEN

Net als in de vorige periode blijven we tegemoetkomen in de instandhouding van onderhoud aan gemeentelijke monumenten. Naast advies bij onderhoud en bouwplannen, is de bijdrage ook gericht op een financiële bijdrage. Dit omdat goed vakmanschap en restauratie met juiste technieken en materialen aandacht vragen.

Doordat de duurzaamheidsscans in 2020 zijn afgerond is een eenduidige regeling op het gebied van het subsidiëren van duurzaamheidsmaatregelen nog niet gemaakt. Samen met de provincie Gelderland worden de werkzaamheden die voor subsidie in aanmerking komen nader bekeken.

Ook kijken we bij de subsidiëring van grote projecten naar het behoud van en het overdragen van het vakmanschap. Grote projecten worden als leerlingbouwplaats aangemerkt. Daar waar mogelijk worden bedrijven vanuit het door de provincie Gelderland samen met de Monumentenwacht ontwikkelde kwaliteitsbeleid de "Gelderse voet" betrokken bij de realisatie.

MONUMENTENWACHT

Monumentenwacht is één van onze partners waarmee we de instandhouding van het fysieke (monumenten) erfgoed aanpakken.

Wat hebben we de afgelopen periode gedaan

De afgelopen periode zijn we meer gaan samenwerken met de Monumentenwacht Gelderland. We stimuleren eigenaren om lid te worden van de monumentenwacht. Dit ondersteunen we door de abonnementskosten te vergoeden. De kosten van de inspectie zelf zijn subsidiabel in onze subsidieregelingen. Deze kosten zijn ook voor rijksmonumenten subsidiabel in de rijksregelingen.

Om eigenaren te helpen in het opdrachtgeverschap naar (restauratie)bedrijven hebben we samen met de Monumentenwacht en het Nationaal Restauratiefonds een gratis cursus gegeven. Met de kennis uit de cursus zijn eigenaren beter in staat hun monument te beheren. Tijdens de avonden werden technische onderwerpen behandeld en zijn er tips en trucs gegeven voor beter opdrachtgeverschap. Tijdens de cursus kwamen metsel- en voegwerk, glas- en schilderwerk, dag- en gootwerk, vochtproblemen en duurzaamheid aan de orde. Het Nationaal Restauratiefonds sloot de cursus af met financieringsmogelijkheden.

Tot slot zijn we een pilot gestart in Winterswijk om kennis vanuit de Monumentenwacht en kennis vanuit de gemeente meer met elkaar te delen. Monumentenwacht beoordeelt subsidieaanvragen van gemeentelijke monumenten en gaat met de toezichthouder mee op stap om restauraties en ook herbestemmingen te controleren. Zo ontstaat er meer uitwisseling van kennis tussen de diverse disciplines.

Vervolg nieuwe periode

We gebruiken de komende periode om verder te onderzoeken hoe we de bovenstaande projecten structureel vorm kunnen geven. Dit willen we graag samen met de provincie Gelderland verkennen. Zodat dit aansluit bij de beleidslijn 'De Gelderse voet'.

Doel is:

- meer kennisuitwisseling in de keten van onderhoud en restauratie.
Bijvoorbeeld tussen eigenaren, adviseurs, architecten, (restauratie)bedrijven, monumentenwacht, provincie en gemeente, maar ook met onderwijsinstellingen en onderzoeksbureaus.
- Kwaliteitsverbetering in de instandhouding van monumenten (van onderhoud tot grotere herbestemmingsopgaven).
 - Kwaliteit in vakmanschap (Gelderse voet).
 - Kwaliteit in processen en samenwerking.

04_ERFGOEDLOKET

Vanuit onze dienstverlening als gemeente zijn we steeds op zoek naar hoe we eigenaren, verenigingen, bewoners, bezoekers het beste kunnen helpen. We zijn afgelopen periode gestart met het bouwen van een website (erfgoedooftachterhoek.nl). Deze website willen we verder door ontwikkelen.

Verder willen we de komende periode in gesprek met de diverse partners om te onderzoeken waar hun behoefte ligt. Zo weten we van monumenteigenaren vanuit de input op de Erfgoeddag al dat er behoefte is aan duidelijkheid over waar je voor wat moet zijn (subsidies, vergunningen, vragen bestemmingsplannen etc.). Welke regelingen zijn er? Hoe moet ik het pad bewandelen? Welke kennis heb ik daarbij nodig? Waar moet ik allemaal aan denken?

Met meer duidelijkheid over de behoeften van de diverse partijen kunnen we kijken waar de huidige dienstverlening verbetering behoeft. Maar ook waar we samenwerkingen beter in kunnen zetten (zoals de erfgoedalliantie).

Vrijwilligers van groot belang

De erfgoedsector kan niet bestaan zonder vrijwilligers. Enthousiaste mensen die rondleidingen geven, in een museum actief zijn, erfgoed in stand houden door met een groep te beheren, noem het maar op. De vrijwilligers die werkzaam zijn op de historische begraafplaatsen zijn reeds aan de orde geweest bij het onderdeel funeraire erfgoed. Verder willen we de volgende categorieën en organisaties graag onder de aandacht brengen in deze nota.

01_OUDHEIDKUNDIGE VERENIGINGEN

Bij onze inwoners is er een brede belangstelling voor dialect en streektaal, genealogie, archeologie en lokale geschiedenis. Mensen voelen zich verbonden met een herkenbaar verleden. Door informatie te delen, of juist gegevens uit het verleden op te zoeken, blijft het verleden bij ons. Dit leidt tot een grotere betrokkenheid. Samen met de vele vrijwilligers van onze oudheidkundige en historische verenigingen geven wij het verleden door naar de volgende generatie.

02_ERFGOED GELDERLAND

Erfgoed Gelderland onderschrijft het belang van historische verenigingen voor de geschiedschrijving en het doen van onderzoek. Erfgoed Gelderland biedt historische verenigingen daarom extra ondersteuning. Van het werven van nieuwe bestuursleden en vrijwilligers, tot het bereiken van een breder en jonger publiek en van herpositionering en digitalisering tot presentatievormen.

Erfgoed Gelderland heeft verschillende modules ontwikkeld, die samen het Handboek Historische Verenigingen vormen.

Het Verhaal van Gelderland biedt kansen voor de geschiedenis van de Oost Achterhoek. Het initiatief zet Gelderse verhalen, organisaties en collecties centraal, om zo de Gelderse identiteit te ontwikkelen en versterken. Het masterplan 'Verhaal van Gelderland' bestaat uit verschillende deelprojecten, die met elkaar samenhangen en helpen om het Verhaal van Gelderland beter toegankelijk te maken. Het Verhaal van Gelderland is een initiatief van Erfgoed Gelderland, de Radboud Universiteit, de Gelderland Bibliotheek en Omroep Gelderland. Het wordt mogelijk gemaakt door de provincie Gelderland. Meer over Erfgoed Gelderland en het Verhaal van Gelderland via erfgoed gelderland.nl/handboek-historische-verenigingen/

03_MUSEA

Musea hebben vaak veel zaken van historische waarden in huis. Daarnaast zijn zij belangrijk voor het doorgeven van ons immaterieel erfgoed; met name de verhalen achter de objecten onderstrepen hun belang en worden herinnerd. Door samen te werken ontstaat een podium om zo het materiële en het immateriële erfgoed bij een breed publiek te presenteren. De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk kennen een breed aanbod voor jong en oud.

Voorbeelden van bijzondere musea zijn het Nationaal Onderduikmuseum in Aalten, Museum Villa Mondriaan in Winterswijk en het Stadsmuseum in Groenlo, dat geheel in het teken staat van de Tachtigjarige Oorlog. In Dinxperlo vertelt het Grenslandmuseum over het leven aan de grens, in de Brouwhoes Bier Experience in Lievelede ontdek je met al je zintuigen hoe bier wordt gebrouwen en in het naastgelegen openluchtmuseum proef je de sfeer van de Achterhoek. De Museumwerkplaats Transit Oost in Winterswijk belicht de geschiedenis van het openbaar vervoer in Oost Nederland.

Uit de ZKA monitor voor de vrijetijdseconomie komt naar voren, dat musea een steeds belangrijkere rol vervullen in het toeristisch aanbod van onze streek. Niet alleen de grote musea profiteren van een toegenomen belangstelling, maar ook de kleinere.

Collectiebeheer

De musea in onze gemeenten vervullen een belangrijke rol in het beheer van specifieke collecties. Hierbij hebben zij te maken met verschillende ontwikkelingen, zoals de digitalisering van de collecties en het ontsluiten van deze informatie, het toegenomen gebruik van internet, de opkomst van nieuwe presentatietechnieken, aandacht voor risico's en kwaliteitszorg en het maken van keuzes over wat wel en niet in de collectie thuishoort.

Particuliere verzamelingen

Daarnaast zijn er tal van grotere en kleinere (particuliere) verzamelingen te vinden in onze streek, die vaak met veel liefde bijeen zijn gebracht. Denk hierbij aan rijdend erfgoed (brommers kicken), emaille, agrarische objecten, memorabilia van de Tweede Wereldoorlog, aardewerken pijpen. De verhalen van hun eigenaren maken een bezichtiging vaak zeer de moeite waard.

ERFGOEDFESTIVAL

Een bijzonder initiatief, waarbij het Grenslandmuseum in Dinxperlo en het Stadsmuseum in Groenlo betrokken zijn, is het Erfgoedfestival 2020. Tijdens het Erfgoedfestival verblijven tien kunstenaars een week op een bijzondere erfgoedlocatie in Gelderland. Daar laten zij zich inspireren door het thema van de Maand van de Geschiedenis: Oost/West. Ook verschillende leden zullen op dit thema aanhaken. We volgen de makers in een grote online campagne tijdens hun residentie en maakproces. Het erfgoedfestival 2020 slaat daarmee een brug tussen de werelden van kunst en erfgoed. Tijdens het festival onderzoekt schrijver Jaap Robben de grens in het Grenslandmuseum en singer-songwriter Marike Jager reist af naar Stadsmuseum Groenlo. erfgoed gelderland.nl/erfgoedfestival-2020

Inventarisatie bijzondere cultuurhistorische objecten in de Oost Achterhoek

In de afgelopen jaren is er met enige regelmaat een bijzonder cultuurhistorisch waardevol object opgedoken, dat vanwege verbouwing, sloop, verkoop of anderszins, in een kelder, op zolder of bij particulieren thuis was beland, of dringend overgeplaatst moest worden. We hebben met partijen ad-hoc naar een oplossing gezocht voor een goede nieuwe locatie en deze is veelal ook gevonden. Mozaïeken hebben een nieuwe plek gekregen, glas-in-lood vensters zijn gerestaureerd en herplaatst en meubilair heeft een nieuwe eigenaar gevonden.

In de tweede helft van onze nieuwe beleidsperiode gaan we na, of we dit soort objecten in een eerder stadium in het vizier kunnen krijgen. De oudheidkundige verenigingen en musea zijn hierbij belangrijke lokale partners. Zij weten vaak het beste wat zich waar bevindt. We gaan na of we hierbij ook hulp uit vanuit de regio of de provincie kunnen krijgen.

HERPLAATSING MOZAÏEKEN

Ger Heesen maakte destijds een mozaïek voor het gebouw in Barlo, waar onder meer het AZC gevestigd was. Omdat het AZC werd ontmanteld, moest voor dit bijzondere kunstwerk een nieuwe locatie gevonden worden. Het mozaïek heeft een nieuwe plek gekregen aan de muur van de Museumfabriek in Winterswijk. De mozaïekwerken van Joop Kruip aan de Ludge-russchool in Lichtenvoorde zijn onlangs verwijderd. Zorgvuldig ingepakt in houten balken, ook afkomstig uit de school, werden de werken opgetakeld. Ze

worden nu elders opgeslagen en komen straks terug in het nieuwe Integraal Educatief Kind Centrum in Lichtenvoorde.

04_ERFGOEDKLUSBRIGADE

Tot en met het begin van de 20e eeuw waren nagenoeg alle boerenbedrijven kleinschalige gemengde bedrijven. Ten behoeve van het boerenbedrijf stonden op het erf of net daar buiten meerdere gebouwtjes, vaak met wisselende bestemmingen. Dat ze toen gebouwd werden was om het feit dat ze in die tijd nodig waren. Tegenwoordig zijn deze gebouwtjes vaak overbodig bij gebrek aan een echte functie. Het herstellen in oude staat is vaak duurder dan het bouwen van een nieuwe schuur 'uit de categorie bouwmarkt'.

In Winterswijk is de stichting Erfgoedklusbrigade gestart met als doel om diverse maatschappelijke ambities te verbinden.

Deze ambities zijn o.a.:

- Leefbaarheid vergroten in de buurtschap door in een brigade samen te werken;
- Behoud van kleine erfgoed objecten;
- Verbinding leggen met restauratieleerlingen, leermeester en gezelschap.

Zij doen dit omdat:

- In de regio Achterhoek hebben we te maken met krimp. Hierdoor ontstaat meer leegstand, wat tot verpaupering kan leiden.
- Een nieuwe economische drager voor het gebied is toerisme. Om dit te kunnen verzilveren is het behoud van het decor (het nationaal landschap) een voorwaarde.
- Het herstelproject van kleine cultuurhistorische objecten heeft in Winterswijk een goed draagvlak

opgebouwd, dat zij niet verloren willen laten gaan. Zij willen dit draagvlak innovatief inzetten door het werken met een klusbrigade.

- Door stimuleringsregelingen zullen de komende jaren veel asbest saneringen plaats vinden. Hierdoor is er een grote kans dat kleinere karakteristieke objecten geen nieuw dak krijgen maar helemaal gesloopt worden.
- Er dreigt een groot tekort aan restauratie vakmensen, om leerlingen op te leiden voor de restauratie zijn er uitvoeringsprojecten nodig. De kleine karakteristieke bouwwerken bieden leerobjecten.

In de volgende beleidsperiode willen we verkennen of er in Oost Gelre en Aalten ook een Erfgoedklusbrigade gestart kan worden. De eerste verkennende gesprekken met vrijwilligers zijn al gestart.

Verder willen we kleine objecten onder de aandacht brengen. Denk aan publieksuitgaven, kansen benutten bij landschappelijk inpassing en financieringskansen.

Open Monumentendag

Elk jaar, in het tweede weekend van september, openen tijdens Open Monumentendag duizenden monumenten hun deuren voor publiek. Open Monumentendag verbindt mensen met monumenten en laat zien dat de verhalen en schoonheid van monumenten een verrijking voor onze leefomgeving en voor onszelf zijn.

In Aalten, Oost Gelre en Winterswijk zorgen de lokale comités ervoor, dat er elk jaar een bijzonder programma wordt georganiseerd tijdens het weekend. Met opengestelde panden, bijzondere activiteiten en routes langs de monumenten. Elk jaar is er een ander landelijk thema, dat soms wordt aangevuld of gecombineerd met lokale of regionale onderwerpen.

Ook is er een klassendag voor de jeugd. Open Monumentendag is een belangrijke manier om draagvlak te genereren voor het erfgoedbeleid. Door mensen deelgenoot te maken van en hun kennis te vergroten over ons erfgoed, krijgen mensen meer waardering voor hetgeen we met z'n allen graag willen bewaren en overdragen aan de volgende generatie.

05_BOERDERIJSTICHTING ACHTERHOEK

In het afgelopen jaar is de Achterhoekse boerderijstichting opgericht. Dit omdat er onder boerderij-eigenaren, gemeenten en erfgoedorganisaties een grote behoefte bestaat om de krachten bundelen. De boerderijstichting heeft een functie als belang-enbehartiger, kennisplatform en verbinder van belanghebbenden.

Samen met LEADER Achterhoek en Agrarisch Erfgoed Nederland gaat de Boerderijstichting Achterhoek op zoek naar concrete mogelijkheden om eigenaren tegemoet te komen in de kosten van het onderhoud van hun boerderij. Er wordt een kennisprogramma opgezet, onder meer gericht op de geschiedenis van de ontwikkeling van de boerderijen in de Achterhoek, op het toepassen van bouwkundige oplossingen, op verduurzaming en op erfinrichting. Allemaal onderwerpen waar boerderijbewoners behoefte aan blijken te hebben.

Het werkterrein van de nieuwe stichting omvat in principe de gehele Achterhoek. Het eerste concrete project dat is opgepakt door de stichting is het Luikenproject. Binnen dit project gaat het om boerderijen die ooit luiken hadden en waarvan de eigenaren deze willen terugbrengen, of die bestaande luiken willen restaureren.

Vanouds waren de boerderijen in de Achterhoek voorzien van luiken voor de ramen. Goed tegen inbraak, energiezuinig maar vooral ook beeldbepalend. Maar luiken vragen nogal wat onderhoud. Bij veel boerderijen zijn daardoor de luiken inmiddels verdwenen, of verkeren in een slechte staat van onderhoud. Om daar wat aan te doen heeft de stichting boerderij-eigenaren gezocht, die zich willen inzetten voor het behoud van luiken aan boerderijen door deze te vernieuwen, te restaureren of opnieuw aan te brengen.

De animo voor het project bleek erg groot. Er wordt door de stichting subsidie aangevraagd bij Leader en naar mogelijke andere subsidieverstrekkingen gezocht, om het project uit te kunnen voeren.

Informatie- beheer en -ontsluiting

01_ECAL

Het Erfgoedcentrum Achterhoek Liemers beheert de archieven van de acht Achterhoekse gemeenten, waaronder Aalten, Oost Gelre en Winterswijk. Daarnaast vind je er uitgebreide archieven van bijvoorbeeld kerken, families en verenigingen. Het Erfgoedcentrum bewaart de historische informatie in de vorm van archieven, beeldcollecties, boeken en documentatie, en stelt deze beschikbaar. Dit gebeurt via de studiezaal en via de website van het ECAL, ecal.nu.

Het Erfgoedcentrum geeft het Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten (WALD) uit, organiseert exposities, boekpresentaties, lezingen en het jaarlijkse streektaaldictee, we houden stamboomcursussen, enzovoort, enzovoort.

Steeds meer informatie komt beschikbaar via de website van het ECAL. Dit kunnen nieuwe inventarissen (archieftoegangen) zijn, maar ook gedigitaliseerde bronnen waaronder veel beeldmateriaal. Alle archieftoegangen (inventarissen) en nadere toegangen (indexen) zijn ook als 'open data' beschikbaar. Daarmee wordt proactief invulling gegeven aan de Wet Hergebruik van Overheidsinformatie (WHO) ten aanzien van deze informatie.

02_EUREGIONAAL HISTORISCH DOCUMENTATIECENTRUM

In het Naobershuus in Aalten is het Euregionaal Historisch Documentatiecentrum gevestigd. Hier zijn diverse collecties ondergebracht, bestaande uit historisch materiaal, zoals (streek)boeken, tijdschriften, kranten en transcripties van doop-, trouw- begraaf- en markeboeken. Ook zijn er boeken uit de Duitse grensregio en diverse genealogieën te vinden.

03_DIGITALISERING

Op 15 juni 2018 is de Stichting Digitalisering Achterhoek opgericht. Doel van de stichting is het digitaliseren van informatiedragers met historische informatie en wel zodanig dat het gedigitaliseerde materiaal doorzoekbaar en openbaar is.

De stichting wil de huis-aan-huis bladen, die sinds het eind van de negentiende eeuw in de gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk zijn verschenen digitaliseren.

Samen met de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag / Metamorfoze wordt dit project uitgevoerd. Idealiter is de doelstelling om alle huis-aan-huisbladen die sinds het eind van de 19e eeuw tot nu toe zijn verschenen in de drie gemeenten te digitaliseren. Dit betreft een totaal aantal van ongeveer 350.000 pagina's. Op dit moment zijn daarvan ruim 130.000 pagina's in bewerking door de organisatie Metamorfoze van de KB (Koninklijke bibliotheek).

Binnen de stichting werken de volgende partijen samen:

- (Bijna) alle oudheidkundige verenigingen uit de drie gemeenten, dat zijn er acht in totaal;
- De drie gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk;
- Het ECAL;
- De eigenaar van de huis aan huis bladen die op dit moment in de drie gemeenten verschijnen;
- Metamorfoze / Koninklijke Bibliotheek in Den Haag.

Lokale projecten

Aalten - Oost Gelre - Winterswijk

01_AALTEN

Bijzondere lokale projecten in de gemeente Aalten, die onlangs tot stand zijn gebracht en waar we even uw aandacht op willen vestigen zijn:

DE KLOKKENSTOEL

De Klokkenstoel met historische klok in Dinxperlo. Stichting Bewaar 't Olde heeft en oud historisch, in Dinxperlo gegoten kerkklokje uit 1859 weer teruggehaald naar Dinxperlo. Het klokje is destijds gegoten door Gerardu Theodorus van de Heuvel. Er is een waardige herbestemming gevonden voor het klokje bij de oude begraafplaats in Dinxperlo, in een speciaal hiervoor vervaardigde houten klokkenstoel.

EXPOSITIES GRENSLANDMUSEUM EN ONDERDUIKMUSEUM

Exposities Grenslandmuseum en Onderduikmuseum i.h.k.v. Samen Vrijheid Vieren; Het Grenslandmuseum in Dinxperlo en het Nationaal Onderduikmuseum in Aalten hebben beide een bijzondere expositie ontwikkeld in het kader van Samen Vrijheid Vieren.

'Sporen van Vrijheid' in het Grenslandmuseum is een professionele tentoonstelling, met bijzondere verhalen over de kostbare vrijheid. Negen personen uit de regio vertellen hun verhaal van toen en nu. De verhalen zijn gerangschikt onder drie thema's: verdriet, afstand en verbroedering. De expositie bevat ook een lokaal deel, daarin wordt aandacht besteed aan de situatie in de gemeente Dinxperlo tijdens de oorlogsjaren. Een groot diorama vormt het sluitstuk van de expositie. Hierin zijn bijzondere voorwerpen opgesteld uit de plaatselijke verzameling van René en Mark Westendorp.

In de expositie 'Kind van de Vrijheid' in het Nationaal Onderduikmuseum worden persoonlijke verhalen van toen verbonden met verhalen van nu. Het zijn de verhalen van kinderen die hebben ervaren dat vrijheid niet vanzelfsprekend is, omdat zij persoonlijk onvrijheid hebben ervaren in hun leven en daar anderen over kunnen (en willen) vertellen. Aan de hand van drie thema's worden verhalen uit Gelderland en de Duitse grensstreek van toen verbonden met die van kinderen van nu, zodat een drieluik ontstaat.

DE HERBESTEMMING ST. BERNARDUS BREDEVOORT

Aan 't Zand in Bredevoort heeft het voormalige verzorgingshuis St. Bernardus een transformatie ondergaan tot een boutiquehotel en Brasserie de Heerlyckheid. Hiermee heeft het gemeentelijke monument een passende economische drager gekregen, met grote toegevoegde waarde voor het vestingstadje.

ERFGOEDPANELEN

De gemeente Aalten heeft voor het eerst in het kader van de cultuurhistorische erfgoedroutes Aalten-Bredevoort en Dinxperlo-Aalten op belangrijke locaties langs die routes de zogenaamde erfgoedpanelen geplaatst. Op verzoek van inwoners worden sindsdien op geselecteerde plekken elders in de gemeente, nog aanvullende panelen geplaatst. Hiermee bereikt de gemeente dat deze vorm van informatievoorziening op uniforme wijze wordt vorm gegeven.

De tekst op de panelen is in het Nederlands en in het Duits, vanwege de vele Duitstalige recreanten en toeristen in ons gebied. Op bepaalde panelen staan ook QR codes. Deze leiden naar de website erfgoedaaalten.nl, waarop korte films, foto's en informatie over erfgoedlocaties in de gemeente Aalten te vinden zijn.

Projecten in voorbereiding of uitvoering

VIERING/HERDENKING 1572 IN 2022

In 1572 is het 450 jaar geleden dat Den Briel werd veroverd. De Inname van Den Briel vond plaats op 1 april 1572, waarbij de watergeuzen het stadje Den Briel, thans Brielle, veroverden op het aldaar gelegerde koninklijke Spaanse garnizoen. Het is een van de bekendste gebeurtenissen van de Tachtigjarige Oorlog en daarmee in de vaderlandse geschiedenis van Nederland. In 2022 worden de gebeurtenissen uit 1572 landelijk onder de aandacht gebracht. Tenminste 21 gemeenten nemen deel aan het project, waarvan vier in de provincie Gelderland. Dit zijn Harderwijk, Elburg, Zutphen en Aalten. Er worden landelijke, Gelderse en lokale activiteiten ontwikkeld rond het thema. Binnen de gemeente Aalten ligt de nadruk op Bredevoort, waar het beleg in 1572 duurde van 9 juni tot en met 20 juni. Het beleg van Bredevoort was onderdeel van Oranjes tweede invasie, het offensief van Willem van Oranje tegen de Spanjaarden. Met de organisaties in Bredevoort wordt een activiteitenprogramma ontwikkeld.

KUNSTWERK DE BEVRIJDERS

Vanuit de wijk De Bevrijding en de Christelijke Basisschool Groen van Prinsterer is een project in

voorbereiding, om aandacht te besteden aan de bevrijders van de Gemeente Aalten. Het project behelst een kunstwerk in de openbare ruimte en een educatieonderdeel voor de school.

HERBESTEMMINGEN CULTUURHISTORISCH WAARDEVOLLE OBJECTEN

- De voormalige Knopenfabriek aan de Misterstraat in Bredevoort, de Dutch Button Works, krijgt een nieuwe bestemming als supermarkt en patio-woningen. Op de westgevel en in het bazenhok wordt informatievoorziening aangebracht over de bijzondere historie van deze plek.
- Voor de Ontmoetingskerk in Dinxperlo en de Oosterkerk in Aalten zijn herbestemmingsplannen in ontwikkeling. We hopen dat deze en andere vrijkomende kerkgebouwen een mooie toekomst tegemoet gaan met een passende nieuwe bestemming.
- Boerderijcomplex De Welsker in De Heurne, bestaande uit drie rijksmonumenten, heeft een nieuwe eigenaar gekregen. De schoppe wordt als eerste gerestaureerd, daarna volgen de boerderij en de aangebouwde voormalige varkensschuur.

DE HALVE MAAN

Bredevoorts Belang heeft de gemeente verzocht om de cultuurhistorische en landschappelijke waarden in het gebied De Halve Maan te versterken. Met behoud van de functie als volkstuincomplex en met verder aandacht voor klimaatadaptatie, toerisme en recreatie en ruimtelijke kwaliteit. De Halve Maan maakt deel uit van de vestingwerken van het middeleeuwse Bredevoort en van oudsher lagen er al moestuinen in dit gebied. De eerste verkenningen voor het gebied hebben plaatsgevonden. In de komende periode willen we hieraan verder gevolg geven.

02_OOST GELRE

Naast de gezamenlijke projecten als drie gemeenten hebben we ook lokale ambities. Voor Oost Gelre zijn dit de volgende speerpunten:

VERSTERKEN SAMENWERKINGSRELATIES

Het versterken van de goede relatie tussen de Oudheidkundige verenigingen waarbij gekeken wordt naar samenwerkingsprojecten. Voorbeeld hiervan is: Boek Wederopbouw in Oost Gelre. De oudheidkundige verenigingen uit Zieuwent, Lichtenvoorde en Groenlo zijn bezig, samen met het Gelders Genootschap en de gemeente Oost Gelre dit boek te produceren en die in 2021 gepubliceerd moet worden.

HET PROGRAMMA STAD GROENLO EN HET AMBITIEDOCUMENT 'DE SPAANSE WEG'

Het Programma Stad Groenlo wil de bedrijvigheid en levendigheid van Groenlo versterken, zodat de stad in de toekomst een plek is waar het goed wonen, werken en recreëren is. De projecten die vanuit cultuurhistorie worden geïnitieerd zijn met name afkomstig vanuit de pijlers 3: 'Historische beeldkwaliteit en Openbare Ruimte' en pijler 4: 'Vrijtijdeconomie en Cultuurhistorie'.

HET PROGRAMMA GEEF LICHTENVOORDE KLEUR

Lichtenvoorde is in 2025 een kleurrijke "hotspot" in de Achterhoek. Evenementen, groen, water, bedrijvigheid en de typische Lichtenvoordse cultuur en historie (zoals het bloemencorso) zijn zichtbaar en beleefbaar in het centrum.

VERHALEN ERFGOED ZICHTBAAR

Wat is het verhaal van de plek waar je woont, werkt, recreëert. Dit willen we meer uitdragen door dit ook zichtbaar terug te laten komen op de plekken. Samen met lokale partijen gaan we kijken hoe dit verhaal kunnen vertellen.

03_WINTERSWIJK

Naast de gezamenlijke projecten als drie gemeenten hebben we ook lokale ambities. Voor Winterswijk zijn dit de volgende speerpunten:

ERFGOEDDEAL:

WIJKAANPAK DE PAS (POST '65 WIJK)

De Pas is een 70-80 jaren wijk, ontworpen vanuit het Bloemkoolwijk principe. Nu in 2020 is deze wijk aan vernieuwing toe. Gemeente, de Woonplaats en wijkbewoners hebben daarom handen ineen geslagen om de wijk toekomstbestendig te maken. Ten opzichte van de jaren 70 is het gebruik van de openbare ruimte enorm veranderd. Het systeem van sociale controle dat nodig is om de wijk levendig en veilig te houden is er niet meer. De samenleving is individualistischer, ontwikkelingen gaan sneller en de digitalisering zorgt voor een andere sociale dynamiek. Een woning heeft gemiddeld 2,1 parkeerplaats. De auto domineert daardoor steeds meer op straat. Het kronkelige, smalle stratensysteem van de Pas is hier niet op ingericht. Het project is een pilotproject voor omgevingsgericht werken waarbij kennis wordt opgehaald bij- en dialoog wordt aangegaan met wijkbewoners en ketenpartners. Met dit project probeert de gemeente Winterswijk in samenwerking met de Woonplaats een andere werkwijze (van buiten naar binnen en van binnen naar buiten) en gedachtengoed (Omgevingswet) te introduceren voor ambtenaren. Bij bewoners probeert de gemeente bewustwording te creëren. Door samen te denken en te doen is wijkontwikkeling geen blauwdruk meer van de overheid maar een interactief proces waar bewoners centraal onderdeel van uitmaken.

De komende jaren gaan wij aan de slag met het verbeteren / herstructureren van de wijk de Pas. Hiervoor zijn plannen en budget. Met behulp van de erfgoeddeal met het ministerie willen wij een "plus" toevoegen aan dit werk: wij willen onderzoeken hoe wij de cultuur- en erfgoedwaarden van een bloemkoolwijk kunnen gebruiken als middel om de wijk duurzaam, gezond en toekomstbestendig te maken.

GEBIEDSONTWIKKELINGEN ERFGOED INTEGRAAL

Er zijn de komende jaren diverse gebiedsontwikkelingen, denk aan: De opgave centrum, herverkaveling en toekomstbestendig maken van de bedrijventerreinen, wijkaanpakken zoals de wijk de Pas. Deze gebieds-

ontwikkelingen willen we erfgoedintegraal aanpakken. Als onderdeel van een goede ruimtelijke ordening en voorbode op de omgevingswet. Bij deze gebiedsopgaven is erfgoed vanaf het begin een speler in het proces. We evalueren processen en benutten deze voor de op te stellen werkprocessen voor de uitvoering van de omgevingswet.

In het buitengebied kunnen ook gebiedsontwikkelingen zijn bij landgoederen. In de omgevingsvisie staan erf en kwaliteit centraal in de beoordeling. In plaats van “plek” gebruiken we als kern van de beoordeling “erf”. En in plaats van overal geldende doelen, normen, of regels, gebruiken we de eigenheid, de kwaliteit van de locatie waarop het initiatief zich richt als basis voor de beoordeling. Bij landgoederen gebruiken we niet een erf maar het gehele landgoed als schaal waarop de optimalisatie en dus ook de beoordeling van initiatieven moet plaatsvinden.

KWALITEITSATLAS OMGEVINGSVISIE

Om initiatiefnemers mee te nemen in de (erfgoed) integrale aanpak van ruimtelijke vraagstukken willen we kennis, beleid en inspiratie delen met initiatiefnemers en professionals. Dit doen we door cultuurhistorische atlas om te zetten naar de kwaliteitsatlas voor de omgevingsvisie. Voor het

vullen van deze atlas is aanvullend inventarisaties nodig maar vooral ook de vertaling naar toegankelijke beleidskaders en inspiratiebeelden.

VERHALEN ERFGOED ZICHTBAAR (IN DE OPENBARE RUIMTE).

Wat is het verhaal van de plek waar je woont, werkt, recreëert. Dit willen we meer uitdragen door dit ook zichtbaar terug te laten komen op de plekken. Samen met 100% winterswijk willen we verkennen hoe we hier in de openbare ruimte vorm aan kunnen geven.

Communicatie

De gemeenten Aalten, Oost-Gelre en Winterswijk onderhouden frequent contact met haar burgers en ondernemers over het cultuurhistorisch beleid. Hierbinnen is speciale aandacht voor het contact met de monumenteneigenaren. Themabijeenkomsten, nieuwsbrieven, de website erfgoeddoostachterhoek.nl en de Erfgoeddag Oost Achterhoek zijn hier voorbeelden van.

Doelgroepen

Niet alleen de monumenteneigenaren zijn een belangrijke doelgroep voor de gemeente. Ook de leden van oudheidkundige verenigingen en historische werkgroepen zijn van groot belang. Deze burgers hebben interesse in het verleden en kennen de geschiedenis van hun omgeving vaak als geen ander. De gemeenten betrekken deze verbanden en hun leden actief bij (de uitvoering van) het cultuurhistorisch beleid. Zij bieden hen ondersteuning in de vorm van advies, soms met subsidies voor specifieke projecten en zoeken de samenwerking op rond specifieke thema's.

Tenslotte is er nog een groep opdrachtnemers die met cultuurhistorische zorg te maken heeft. Dat zijn de architecten, ontwikkelaars, aannemers; kortom, iedereen die plannen maakt voor of met monumenteneigenaren. Ook hen betrekken de gemeenten graag bij het beleid.

We hebben een basis gelegd voor een gezamenlijke erfgoed pagina op erfgoedooostachterhoek.nl.

Communicatieplan

Zie bijlage 1 voor het volledige communicatieplan.

Uitvoerings programma

2021-2024

Uitvoeringsprogramma 2021-2024

Wat doen we	Door	Samen met	Ambities
Actief inzetten op netwerken met diverse partners, regionaal, provinciaal en landelijk	Gemeenten Oost Achterhoek met uiteenlopende partijen. B.v. Kennisdagen Achterhoekse gemeenten.	Gelders Genootschap, provincie Gelderland, RCE, lokale en regionale organisaties	
Storytelling samen met vrijetijdseconomie	Verhalenvangers	Achterhoek Toerisme, 100% Winterswijk	
Grensoverschrijdend projecten ondersteunen	Lokale en regionale organisaties in Oost Achterhoek en over de grens	Grenzhoppers Euregio Stadt Bocholt en Stadt Vreden	
Energietransitie en erfgoed	Subsidie Energiescans opnemen in regeling instandhoudingsubsidie gemeentelijke monumenten. Collectieven (energie en inkoop) stimuleren door o.a. kennis deling. Loketfunctie en specialistische kennis transitie karakteristiek vastgoed beter inrichten	Provincie Gelderland Energieloket Achterhoek, vakcollega's duurzaamheid. RCE, Provincie Gelderland, Energieloket Achterhoek	
Historische Interieurs	Fase 2 Interieur als onderdeel regionale identiteit; ondersteuning in beheer, behoud en ontwikkeling	Genootschap, RCE, Provincie Gelderland, Radboud Universiteit Nijmegen	
Kerkenvisie	Uitvoeren Plan van aanpak Kerkenvisie Oost Achterhoek en vervolgcacties uit de Kerkenvisie	Kerkeigenaren, RCE, Provincie Gld, Coup group, TU Delft, MAB	
Nieuwe tijd, wederopbouw in de Achterhoek	Canon van de wederopbouw, SRV wagen, ruwe diamanten, lessen van de wederopbouw.	Erfgoeddeal, provincie Gelderland, Achterhoekse gemeenten, Gelders Genootschap Lokale organisaties	
Cultuur en Erfgoedpact	Onderschrijven nieuwe pactvoorstel 2021-2024 en deze ondersteunen door deelname.	Cultuuralliantie (Boogy Woogy, Gruitpoort, DRU, Ecal, Achterhoek Toerisme)	
Erfgoed en omgevingswet	Vertalen erfgoedverordening naar input omgevingsplan		
	Commissie ruimtelijke kwaliteit		
Erfgoed inzetten bij ruimtelijke opgaven	Implementatie van erfgoed en de omgevingswet in onze gemeentelijke beleidsterreinen.	Collega's intern en initiatiefnemers	
	Ruimte in beleid voor economische dragers in erfgoed. We zetten in op behoud van cultuurhistorische objecten.		

Wat doen we	Door	Samen met	Ambities
Immaterieel Erfgoed	Organisatie stimuleren aanmelden kenniscentrum	Historische verenigingen en organiserende partijen	
	Kennis delen, gebruik maken van regelingen		
Funerair Erfgoed	Faciliteren vrijwilligers	Vrijwillige onderhoudsgroepen begraafplaatsen	
Verhalen	Storytelling, verhaallijnen ontwikkelen We zoeken de verbinding met vrijetijdseconomie via storytelling. Erfgoedverhalen verbinden aan fysieke plekken of om (verdwenen) erfgoed in een andere vorm te beleven. Regionale en plaatselijke geschiedenis gebruiken voor profilering.	Musea, oudheidkundige verenigingen en verhalenvangers	
Gemeentelijke monumenten	Subsidie instandhouding monumenten, met ruimte voor duurzaamheid.	Monumenteneigenaren en provincie	
	Instandhoudingsubsidie (maalvaardige)molens vereenvoudigen		
Monumentenwacht	Voortzetten financiering abonnementskosten en samenwerking op kennisuitwisseling in de keten van onderhoud en restauratie.	Monumentenwacht en eigenaren monumenten	
Erfgoedloket	Website erfgoedooostachterhoek.nl verder ontwikkelen. Duidelijkheid bieden waar inwoners/bedrijven voor wat terecht kunnen, als een digitaal erfgoedloket. Er is een initiatief vanuit een aantal monumenteigenaren om een denktank te starten. In deze denktank verenigen monumenteigenaren zich die mee willen denken in het beleid van de gemeente of om activiteiten te organiseren bij monumenten.	Monumenteneigenaren	

Legenda

- Samen werken aan en met Erfgoed
- Duurzame instandhouding Erfgoed
- Identiteit benutten voor de beleving van Erfgoed
- Kennis vergroten en delen, inspiratie voor jong en oud

>> vervolg Uitvoeringsprogramma 2021-2024

Wat doen we	Door	Samen met	Ambities
Vrijwilligers	Faciliteren waar nodig en wenselijk Erfgoedklusbrigade Comités Open Monumentendag faciliteren en subsidiëren (stimuleren regionale samenwerking).	Vrijwilligers en eigenaren cultuurhistorisch waardevolle panden en erven Oudheidkundige verenigingen en musea	
Inventariseren cultuurhistorisch waardevolle objecten	Onderzoeken of we inventarisatieproject kunnen opzetten om bijzondere, min of meer 'verborgen' objecten in onze gemeenten in beeld te krijgen.		
Boerderijstichting Achterhoek	Samenwerking aangaan, verder verkennen rol stichting als belangbehartiger, kennisplatform en verbinder van belanghebbenden	Boerderij-eigenaren	
Digitalisering	Bestaande archieven (Stichting Digitaliseren Achterhoek) Informatie gemeenten	ECAL, Metamorfoze / Koninklijke Bibliotheek in Den Haag, 8 oudheidkundige verenigingen	
Communicatie	Website Erfgoeddag 2024	Diverse erfgoedpartijen	
	Publieksuitgaven ontwikkelen van uitgekomen rapporten en onderzoeken		
	promotie en kennisdeling over bijvoorbeeld bestaande regelingen en technische kennis, maar ook over erfgoedwaarden en verhalen richting de bevolking.		
Vakmanschap	Leerlingbouwplaatsen stimuleren en verplichten bij gemeentelijke projecten.	Aannemers	
Aanhaken bij landelijke en provinciale en regionale thema's	Gelderland Herdenkt Ode aan het Nederlandse landschap 2021	Provincie, Achterhoek en lokale organisaties. WCL, SAAP, Stichting Marke Vragender Veen, Etc.	
Erfgoedbeleving	Tachtigjarige Oorlog, Kommer en kwel in de Achterhoek waaronder: Vieren/herdenken 1572 in 2022	Samen met landelijke, provinciale, regionale en lokale organisaties	

COMMUNICATIEPLAN

ERFgoedNOTA 2021-2024

GEMEENTEN AALTEN, OOST GELRE EN WINTERSWIJK

Inleiding

De gemeenten Aalten, Oost-Gelre en Winterswijk onderhouden frequent contact met haar burgers en ondernemers over het cultuurhistorisch beleid. Hierbinnen is speciale aandacht voor het contact met de monumenteneigenaren en eigenaren van karakteristieke panden. Themabijeenkomsten, nieuwsbrieven, de website erfgoeddoostachterhoek.nl en de Erfgoeddag Oost Achterhoek zijn hier voorbeelden van.

Niet alleen de monumenteneigenaren zijn een belangrijke doelgroep voor de gemeente. Ook de leden van oudheidkundige verenigingen en historische werkgroepen zijn van groot belang. Deze burgers hebben interesse in het verleden en kennen de geschiedenis van hun omgeving vaak als geen ander.

De gemeenten betrekken deze verbanden en hun leden actief bij (de uitvoering van) het cultuurhistorisch beleid. Zij bieden hen ondersteuning in de vorm van advies, soms met subsidies voor specifieke projecten en zoeken de samenwerking op rond specifieke thema's.

Tenslotte is er nog een groep opdrachtnemers die met cultuurhistorische zorg te maken heeft. Dat zijn de architecten, ontwikkelaars, aannemers; kortom, iedereen die plannen maakt voor of met monumenteneigenaren. Ook hen betrekken de gemeenten graag bij het beleid.

Doelgroepen

INTERNE DOELGROEPEN:

- College
- Raad
- MT
- Medewerkers
- Adviescommissie Erfgoed (in- en extern)

EXTERNE DOELGROEPEN:

- Monumenteigenaren en overige erfgoed eigenaren (b.v. van karakteristieke panden)
- Leden oudheidkundige verenigingen
- Archeologische werkgroepen

- Opdrachtnemers (architecten, ontwikkelaars)
- Geïnteresseerde burgers
- Erfgoedorganisaties
- Toeristische ondernemers gericht op erfgoed
- Onderwijs
- Provincie Gelderland
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Andere overheden
- Pers

Doelen

DOELEN VAN DIT COMMUNICATIEPLAN ZIJN:

- Draagvlak behouden en versterken voor het erfgoedbeleid.
- Betrokkenheid van burgers bij het erfgoed vergroten.
- Verschillende doelgroepen betrekken bij het erfgoed; van jong tot oud.
- Eigenaren informeren over subsidies en regelingen, om zo het monumentenbestand op een goed onderhoudspeil houden en te verduurzamen.
- Benadrukken dat erfgoed een inspiratiebron en motor kan zijn voor nieuwe ontwikkelingen en dit te illustreren met 'best practices'.
- Stimuleren van herinvulling in geval van leegstand.
- Informatie over het erfgoed beter (digitaal) ontsluiten.
- Het erfgoed beter beleefbaar maken.
- Het onderstrepen en versterken van onze identiteit.
- Burgerparticipatie bij erfgoed stimuleren.
- Laten zien wat we in huis hebben en zorgen voor een goede erfgoedmarketing.
- Kennis over vakmanschap en technische innovaties delen met eigenaren.

“De boodschap is: wi-j doet ‘t samen!”

Communicatiestrategie

De communicatiestrategie richt zich op het informeren en enthousiasmeren van inwoners, eigenaren van erfgoed en overige geïnteresseerden. Dit betekent dat de subsidiemogelijkheden maar ook de informatie over het aanwezige culturele erfgoed breder bekend gemaakt worden.

Middelen

Middelen die ingezet worden zijn:

- Themabijeenkomsten (denk aan duurzaamheid en interieurs)
- Jaarlijkse nieuwsbrief
- Open Monumentendag
- Facebook
- Instagram
- Artikelen gemeentepagina
- Website gemeenten
- Website erfgoedooostachterhoek.nl
- Fiets/wandelroutes langs erfgoed
- Direct contact/overleg
- Persbericht
- Mailing (post of mail)
- Erfgoed evenementen
- Infokanalen Cultuur- en Erfgoedpact
- Infomap
Met informatie voor nieuwe en bestaande eigenaren. Verwijzing naar relevante websites, waar kun je als eigenaar waarvoor terecht (rijksdienst, restauratiefonds, gemeenten, Monumentenwacht, Depot oude bouwmaterialen, Erfgoedcommissie, Omgevingsloket, Gelderse Voet etc.) en wellicht een folder per organisatie

Planning 2021-2024

Wat	Doelgroep	Wanneer	Wie	Opmerkingen
Nieuwsbrief over nieuw beleidsplan 2021-2024	Monumenten Eigenaren en historische verenigingen	Jaarlijks nieuwsbrief	Gemeenten	De samenwerking met andere (regionale, provinciale, rijks) partijen ook onder de aandacht brengen
Artikel gemeentepagina	Geïnteresseerden algemeen	Minimaal één keer per kwartaal	Gemeenten in samenwerking met lokale partners	
Open Monumentendag	Geïnteresseerden algemeen	Tweede weekend van september	Comités Open Monumentendag	Is een belangrijk middel om het erfgoed onder de aandacht te brengen
Erfgoedbijeenkomsten op thema, b.v. Kerkensie, Historische interieurs, spreekuur verduurzamen monumenten		Op geschikt moment, als project of beleid erom vraagt.	Gemeenten in samenwerking met samenwerkende partners	
Website erfgoedooostachterhoek.nl	Eigenaren monumenten en geïnteresseerden algemeen	Maandelijks een nieuwsitem plaatsen	Gemeenten	
Routeboekjes voor fietsers/wandelaars langs erfgoed			Achterhoek toerisme, 100% Winterswijk, VVV, lokale partners	Fiets/wandelrouteboekje met stukje geschiedenis
Linked-in	Erfgoed-professionals	Successen delen	Gemeenten	
Facebook gemeenten	Breed publiek	Bijzondere lokale projecten onder de aandacht brengen	Gemeenten	

WIJ DOET
'T SAMEN!

Fotografie:
Annet Piek
Natuurlijk Achterhoek
Hip en Stijl Fotografie
Marieke Wijntjes
Laura Heusinkveld

Vormgeving:
Studio Nieuwe Weide

